

ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์
ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

วิทยา แก้วเจริญศรี

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์พยากรณ์และส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2563

ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์
ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์พยากรณ์และส่งเสริมการเกษตร

สำนักบริหารและพัฒนาระบบราชการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์
ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

วิทยา แก้วเจริญศรี

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุมิสร์ศรี เครือคำ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.นครศ รังควัต)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล พองมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รักษาการแทนรองอธิการบดี ปฏิบัติการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่โจ้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ของ เกษตรกร อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์
ชื่อผู้เขียน	นายวิทยา แก้วเจริญศรี
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริม การเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดิสวรรค์ เครือคำ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร 3) เพื่อความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร และ 5) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 380 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 39 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีรายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย 15,938.59 บาทต่อเดือน จำนวนหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 123,909.21 บาท มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 7.09 ไร่ มีประสบการณ์การทำเกษตรเฉลี่ย 16 ปี มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 1 ปี มีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี ได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ เฉลี่ย 3 ช่องทาง เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ และความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

ปัญหาที่สำคัญของเกษตรกรเกี่ยวกับ การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ คือ

- 1) การขาดองค์ความรู้ในขั้นตอนการบำรุงดินและการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชในระบบเกษตรอินทรีย์
- 2) การขาดการสนับสนุนในภาคการตลาด โดยเฉพาะการกำหนดราคาและข้อมูลช่องทางการจำหน่ายผลผลิตที่ยังไม่มีความชัดเจน
- 3) การขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุนเพื่อการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ และ
- 4) การขาดสื่อที่มีเนื้อหาในการนำเสนอที่เข้าใจง่ายในการผลิตสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรกร

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ คือ

- 1) ควรมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการการผลิตให้ถูกต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- 2) ควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสมุนไพรอินทรีย์เพื่อเพิ่มฐานอำนาจต่อรองทางการตลาด
- 3) ควรมีการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเงินทุนในการผลิตสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์ และ
- 4) ควรมีการพัฒนาสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่มีรูปแบบเนื้อหาเหมาะสมกับเกษตรกร

คำสำคัญ : ความต้องการของเกษตรกร, การส่งเสริมการเกษตร, พืชสมุนไพร, ระบบเกษตรอินทรีย์

Title	NEEDS FOR AGRICULTURAL EXTENSION IN GROWING ORGANIC MEDICINAL PLANTS OF FARMERS PHAYUHA KHIRI DISTRICT, NAKHON SAWAN PROVINCE
Author	Mr. Wittaya Kaewjaroensri
Degree	Master of Science in Resources Development and Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phutthisun Kruekum

ABSTRACT

This study was conducted to investigate: 1) socio economic attributes of the farmers; 2) knowledge about organic farming of the framers; 3) needs for organic herbal plant growing promotion of the framers; 4) factors effecting needs for organic herbal plant growing promotion of the farmers; and 5) problems encountered and suggestions about organic herbal plant growing promotion of the farmers in Phayuhakhiri district, Nakhon Sawan province. A set of questionnaires was used for data collection administered with a sample group of 380 farmers. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics and inferential statistics.

Results of the study revealed that most of the respondents were female, 39 years old on average, married, and secondary school/vocational certificate. They had 4 household members and 2 household workforces on average. Their an average monthly income per household was 15,900 baht but they had household debts for 123,909.21 baht on average. The respondents had 6.1 rai of farm land on average. They had 16 years of farming experience but only 1 year of organic farming experience. They had experience in training and educational trip once a year and agricultural worker contact once a year on average. The respondents gained knowledge about farming from various media 3 times a month on average. Most of them had knowledge and understanding about organic farming at a moderate level. Likewise, they needed for organic herbal plant growing promotion at a moderate

level. Factors effecting needs for organic herbal plant growing promotion of the respondents were organic farming experience and their knowledge about organic farming system.

The following were problems encountered: 1) lack of the body of knowledge about soil nourishment and the prevention of diseases/insect in the organic farming system; 2) lack of support on marketing; 3) lack of the body of knowledge about capital management for production in the organic farming system. The respondents had the following suggestions which should be done: 1) knowledge transfer about correct production management under organic farming standard; 2) encouragement of group farming among farmers growing organic herbal plant; 3) a training on capital management for herbal plant production under the organic farming system; and 4) media development for knowledge transfer about organic farming with appropriate content.

Keywords : needs of farmers, agricultural extension, herbal plant, organic farming system

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุมิสรรค์ เครือคำ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.นุเคราะห์ รั้งควัด และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สายสกุล ฟองมูล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตลอดจนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่บุคลากรสาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำการวางแผน ตรวจสอบแก้ไข ติดตามประสานงาน และคำปรึกษาตลอดการดำเนินงานวิจัย จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นด้วยความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ ญาติพี่น้องทุกท่านในครอบครัวคล้ายโต ที่ช่วยดูแลช่วยเหลือผู้วิจัย อำนวยความสะดวกในการประสานงานติดต่อกับเกษตรกรในพื้นที่ ตลอดจนนาย ปภพ จีรัตน์ ผู้ช่วยเหลือในการวางแผนวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยและดำเนินงานวิจัยมาโดยตลอด

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอโน้มรำลึกถึงพระคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนพ้อง รุ่นพี่ และรุ่นน้องของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยมา ณ ที่นี้ ที่ช่วยเหลือสนับสนุนจนการศึกษาวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

วิทยา แก้วเจริญศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ปัญหาของงานวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของงานวิจัย.....	5
นิยามศัพท์.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร.....	14
แนวคิดทฤษฎีกลุ่มความรู้ความเข้าใจ.....	24
แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560–2564.....	26
พื้นที่ของการทำวิจัย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์.....	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33
ภาคสรุป.....	36

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย.....	38
สมมติฐานการวิจัย.....	38
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
ประเภทของการวิจัย.....	39
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
ระยะเวลาในการทำวิจัย.....	47
งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย.....	47
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์.....	48
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร.....	48
ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์.....	58
ตอนที่ 3 ข้อมูลความต้องการในการส่งเสริมปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร.....	63
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการ ในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์.....	74
ตอนที่ 5 ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์.....	81
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
สรุปผล.....	82
อภิปรายผล.....	83
ข้อเสนอแนะ.....	85

บรรณานุกรม.....	86
ภาคผนวก.....	90
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	91
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย.....	101
บรรณานุกรม.....	102
ประวัติผู้วิจัย.....	103

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนประชากรแยกอายุ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561 33
2	ระยะเวลาในการทำวิจัย 47
3	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล 50
4	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 53
5	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางสังคม 56
6	จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร เกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ 59
7	จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การทำเกษตรในระบบอินทรีย์ 61
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการในการส่งเสริม การปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ 64
9	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ในระบบอินทรีย์ ในด้านการเตรียมพื้นที่และการเตรียมพันธุ์พืช 66
10	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ในระบบอินทรีย์ในด้านการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษา
11	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ในระบบอินทรีย์ในด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว
12	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ในระบบอินทรีย์ในด้านการตลาดและแปรรูป 72
13	การกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความ ต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 75
14	เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความต้องการในการส่งเสริม การปลูกพืชสมุนไพรอินทรีย์ 77
15	การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ 80

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่อำเภอพยุหะคีรี	32
2	กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	38

บทที่ 1

บทนำ

เกษตรอินทรีย์เป็นกระแสที่กำลังมาแรงทั่วโลก ทั้งในมุมมองของผู้บริโภคที่กำลังนิยมและพยายามหาซื้อผลิตภัณฑ์จากเกษตรอินทรีย์มารับประทานมากขึ้น ทั้งผลไม้ พืชผัก หรือแม้แต่พืชสมุนไพรต่างๆ และในมุมมองของเกษตรกร ต่างก็พากันผันตัวจากการทำเกษตรทั่วไป มาทำเกษตรในระบบอินทรีย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิตทางการเกษตรมากขึ้น

จากรายงานการศึกษาฉบับล่าสุด ปี 2018 “The World of Organic Agriculture” (จากข้อมูล ณ สิ้นปี 2016) ตีพิมพ์ FiBL และ สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM – Organics International) แสดงถึงแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการของผู้บริโภคต่อสินค้าที่มาจากการเกษตรในระบบอินทรีย์กำลังเพิ่มขึ้น มีเกษตรกรที่หันมาทำเกษตรในระบบอินทรีย์มากขึ้น ส่วนมากจะเป็นพืชผัก ไม้ผล และพืชสมุนไพร มีพื้นที่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานมากขึ้น และจากรายงานมีประเทศมากถึง 178 ประเทศที่มีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ พื้นที่ทำเกษตรในระบบอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 57.8 ล้านเฮกตาร์ มูลค่าตลาดเกษตรอินทรีย์ซึ่งรวมถึงพืชสมุนไพรอินทรีย์ด้วยประมาณ 9 หมื่นล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ โดยการสำรวจครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจาก Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO) International Trade Centre (ITC) และ บริษัท NürnbergMesse ผู้จัดงาน BIOFACH (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, 2561)

แต่ในส่วนของภูมิภาคอาเซียนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการเปลี่ยนจากการเพาะปลูกแบบเดิมมาสู่การทำเกษตรในระบบอินทรีย์ และมีศักยภาพอย่างมากในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ ทั้งพืชผัก ไม้ผล และพืชสมุนไพร ตัวเลขการเติบโตของพื้นที่การทำเกษตรในระบบอินทรีย์ในปี ค.ศ. 2014-2015 ทวีปเอเชียมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นถึง 11 % ในปี พ.ศ. 2558 ภูมิภาคอาเซียน มีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์เป็นพื้นที่กว่า 513,000 เฮกตาร์ มีผู้ผลิตกว่า 197,000 ราย โดยมีประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่มีพื้นที่ทำการทำเกษตรในระบบอินทรีย์มากที่สุดคือ ร้อยละ 46 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดของประเทศ รองลงมาคือ อินโดนีเซีย เวียดนามและประเทศไทยที่ อัตราร้อยละ 26 ร้อยละ 15 และร้อยละ 9 ตามลำดับ ซึ่งการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ในภูมิภาคอาเซียนยังเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศเป็นหลัก มากกว่าที่จะใช้บริโภคภายในประเทศ (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, 2560)

จากที่กล่าวมานั้นประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาการทำเกษตรในรูปแบบอินทรีย์ ในปี พ.ศ. 2559 ได้ขยายตัวต่อเนื่องอีกครั้ง จากในปี พ.ศ. 2558 มีการขยายตัวสูงถึง 21% ซึ่งการขยายตัวส่วนใหญ่เกิดขึ้นในส่วนของข้าวออร์แกนิก (28%) และพืชผสมผสาน (187%) ซึ่งถ้าดู

ย้อนหลังกลับไป 5 ปี เกษตรในระบบอินทรีย์ของประเทศไทยมีการเจริญเติบโตเฉลี่ย 6.37% และ 10.14% เมื่อดูย้อนหลังกลับไป 10 ปี การขยายตัวของพื้นที่เกษตรในระบบอินทรีย์นี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายในการผลักดันแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ทำให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และพืชสมุนไพรอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การเกษตรในระบบอินทรีย์ของประเทศไทยในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาค่อนข้างคึกคัก (กรีนเนท,2559)

ปัจจุบันตลาดพืชสมุนไพรในประเทศไทยได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจปีหนึ่งไม่ต่ำกว่า 1 แสนล้านบาท ตลาดพืชสมุนไพรไทยกำลังเฟื่องฟู เป็นผลมาจากการขับเคลื่อน “แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ. 2560 – 2564 ได้วางเป้าสร้างมูลค่าสินค้าจากพืชสมุนไพรเดิมมีมูลค่า 1.8 แสนล้านบาทขยับเป็น 2 เท่าหรือเพิ่มเป็นมูลค่า 3.6 แสนล้านบาทให้เป็นผลสำเร็จภายใน 4 ปี เพื่อรองรับการขยายตัวของตลาดสมุนไพรทั้งภายในและต่างประเทศ (ข้าวสด,2560)

ซึ่งในขณะนี้กระทรวงพาณิชย์กำลังผลักดันแผนส่งเสริมเกษตรกร หันมาปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ 4 ชนิด คือขมิ้นชัน ไพล บัวบก และกระชายดำเพื่อผลักดันให้เป็นสินค้าส่งออกตัวใหม่ ทั้งการส่งออกแบบสด และแปรรูป โดยเน้นการปลูกหลังจากทำนา ปลูกแซมในไร่นาหรือปลูกเป็นอาชีพหลักในการเสริมรายได้ เพราะเป็นที่ต้องการของตลาดโลก โดยเฉพาะการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร ยา เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์สปา (เดลินิวส์, 2560)

แต่จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์นั้นในจังหวัดนครสวรรค์การทำเกษตรในระบบอินทรีย์ รวมถึงการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์นั้นยังไม่เป็นที่นิยมจากข้อมูลพบว่า มีพื้นที่ทำการเกษตรในระบบอินทรีย์รวมทั้งหมดมีเพียง 145.72 ไร่ (กองส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร, 2561) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้าว พืชผัก และพืชสมุนไพรเป็นเพียงส่วนน้อย จากพื้นที่ใช้ทำการเกษตรทั้งหมด 5,998,545 ไร่ โดยการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีมากที่สุดที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอบรรพตพิสัย และอำเภอตากาลี ตามลำดับ ในส่วนของอำเภอพยุหะคีรีนั้นไม่มีข้อมูลในการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยพิจารณาถึงลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ปัญหาของงานวิจัย

จังหวัดนครสวรรค์นั้นเป็นแหล่งเกษตรกรรม ซึ่งพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดนครสวรรค์ คือ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง อ้อย ฝ้าย งา และ มันสำปะหลัง โดยเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดของภาคเหนือ เป็นแหล่งปลูกข้าวโพดที่ใหญ่เป็นที่สองของภาคเหนือ รองจากจังหวัดเพชรบูรณ์ และเป็นแหล่ง ปลูกอ้อยมากในภาคเหนือ รองจากจังหวัดกำแพงเพชร (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2561) แต่ส่วนใหญ่ภายในอำเภอพยุหะคีรี เป็นการทำเกษตรในเชิงเดี่ยวซึ่งเป็นการทำลายดิน และยังเป็น การปลูกพืชที่เหมือนกันทั้งหมด พอราคาสินค้าเกษตรนั้นราคาตกต่ำก็ทำให้ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานสำหรับเกษตรกรในพื้นที่ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าทั้งที่เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในหลายๆด้าน มีพื้นที่เกษตรกรรมที่เหมาะสมที่จะสามารถปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ได้ แหล่งน้ำที่มีพร้อม การคมนาคมที่ดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ โดยพืชสมุนไพรอินทรีย์นั้นมีความต้องการของตลาดสูง มีแหล่งรับซื้อที่แน่นอนในราคาที่สูง เพื่อเพิ่มความหลากหลายของเกษตรกรรมในพื้นที่ เพื่อเพิ่มรายได้ และลดปัญหา ราคาของผลผลิตตกต่ำ ซึ่งผู้วิจัยมีคำถามการวิจัยดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐาน ส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับใด
3. ความต้องการกับการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับใด
4. มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
5. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะเศรษฐกิจ และลักษณะสังคม ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
5. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษารังนี้ มุ่งศึกษาความต้องการในการรับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยจะมีประโยชน์ดังนี้

1. หน่วยงานของภาครัฐ เช่นกรมส่งเสริมการเกษตร ฯลฯ ได้รับรู้ถึงความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร สามารถนำข้อมูลไปวางแผนงานส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์
2. เกษตรกรจะได้รับความรู้ และการช่วยเหลือในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของภาครัฐ และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบริษัทเอกชนจะสามารถใช้ประโยชน์ได้ในการนำข้อมูลไปส่งเสริมวางแผนพัฒนาเพื่อให้เกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ขอบเขตด้านพื้นที่การทำวิจัย ด้านประชากรที่วิจัย ด้านเนื้อหาการวิจัย ด้านเวลาในการทำวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่ทำการวิจัย ศึกษาเฉพาะพื้นที่ในเขตอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
2. ขอบเขตประชากรที่ทำการวิจัย ศึกษาเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่เขตอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
3. ขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัย ศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่
  - 1) การเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช
  - 2) การปลูกปฏิบัติ และการดูแลรักษา
  - 3) การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว
  - 4) การแปรรูป และการตลาด
4. ขอบเขตของระยะเวลาศึกษา จะทำการศึกษาและเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 เดือนสิงหาคม พ.ศ 2561 ถึง วันที่ 31 เดือน กรกฎาคม พ.ศ 2562 เท่านั้น

นิยามศัพท์

ความต้องการในการส่งเสริม หมายถึง ความต้องการได้รับข้อมูล วิธีการปฏิบัติในการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช
- 2) การปลูกปฏิบัติ และการดูแลรักษา
- 3) การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว
- 4) การแปรรูป และการตลาด

การปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ หมายถึง พืชสมุนไพรที่ทำการปลูกโดยปลอดภัยจากสารเคมีทุกชนิด ใช้สารบำรุงที่ได้จากวัตถุดิบธรรมชาติทั้งหมดทุกขั้นตอน ไม่ใช่เมล็ดพันธุ์ดัดแปลงพันธุกรรม ทำให้ไม่มีสารพิษตกค้างกับผลผลิต สิ่งแวดล้อม ผู้ผลิต และผู้บริโภค

พืชสมุนไพรอินทรีย์ หมายถึง ผลผลิตที่ได้จากการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรในพื้นที่อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ จากสถิติเกษตรกรในพื้นที่อำเภอพยุหะคีรี ปี พ.ศ. 2561

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร ใน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาอ้างอิง และเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรในระบบอินทรีย์
3. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ
5. แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560–2564
6. พื้นที่ของการทำวิจัย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย
9. สมมติฐานในการทำงานวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)

เมธา (2561) กล่าวว่า แอברהฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาและนักมานุษยวิทยาซึ่งได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการเป็นนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษามาเป็นพื้นฐานในการเสนอทฤษฎีที่อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่าจะมีความต้องการเป็นระดับต่างๆ ซึ่งระบุว่าบุคคลมีความต้องการเรียงลำดับจากพื้นฐานไปยังระดับสูงสุด ซึ่งถือเป็นฐานคิดหรือสมมติฐานของทฤษฎีคือ

1. มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีวันสิ้นสุด และมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งที่มนุษย์ต้องการขึ้นอยู่กับสิ่งที่เขาได้รับ หรือมีอยู่แล้ว เมื่อความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วก็ยังมีความต้องการนั้นต่อไป เช่น ความต้องการในปัจจุบันที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เป็นต้น

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจพฤติกรรมของมนุษย์อีก แต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะเป็นสิ่งจูงใจต่อไป

3. ความต้องการของมนุษย์มีลำดับของความสำคัญแตกต่างกัน ความต้องการมีหลายด้าน บุคคลมีการแบ่งระดับความสำคัญ ความเร่งด่วนต่อชีวิตแตกต่างกัน และจะแสดงพฤติกรรมที่นำไปสู่ความต้องการที่มีความสำคัญมากกว่าก่อนเสมอ

แต่เดิมนั้น ทฤษฎีลำดับขั้นแห่งความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) แบ่งออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่

ความต้องการทางร่างกายหรือสรีระ (Physiological Needs)

ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Safety Needs)

ความต้องการความรักและความผูกพัน (Love and Belonging Needs)

ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs)

ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ (Need for self-actualization)

ความหมายของความต้องการพื้นฐาน 5 ชนิด ตามทฤษฎีของมาสโลว์

ความต้องการทางร่างกายหรือสรีระ (Physiological Needs)

หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศและการพักผ่อน เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอจะขาดเสียไม่ได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดจะกระตุ้นให้ตนมีกิจกรรม ขวนขวายที่จะสนองความต้องการ

ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Safety Needs)

หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเป็นอิสระจากความกลัว ชู่เชี่ย บังคับจากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มกัน ความต้องการประเภทนี้เริ่มตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งวัยชรา ความต้องการที่จะมีงานทำเป็นหลักแหล่งก็เป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพของผู้ใหญ่อย่างหนึ่ง

ความต้องการความรักและความผูกพัน (Love and Belonging Needs)

มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความผูกพันกับผู้อื่นหรือมีความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของหมู่ ทราบว่าทุกคนยอมรับตนเป็นสมาชิก คนที่รู้สึกเหงาไม่มีเพื่อน มีชีวิตไม่สมบูรณ์ เป็นผู้ที่จะต้องซ่อมความต้องการประเภทนี้ คนที่รู้สึกขาดเป็นที่รักและยอมรับของหมู่จะเป็นผู้ที่สมปรารถนาในการต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่

ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs)

ความต้องการนี้ประกอบด้วยความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จ มีความสามารถ ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องและนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่มีความสมปรารถนาในความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตัวเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่าตรงข้ามกับผู้ที่ขาดความต้องการประเภทนี้ จะรู้สึกว่าคุณไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ (Need for self-actualization)

มาสโลว์อธิบายความต้องการที่เรียกว่า “Self Actualization” ว่าเป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตน จะกล้าที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงใจต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุจริตที่สุดเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึกยอมรับตนเองทั้งส่วนดีและส่วนเสียของตน ที่สำคัญที่สุดก็คือการมีสติที่จะยอมรับว่าตนใช้กลไกในการป้องกันตนในการปรับตัวและพยายามที่จะเลิกใช้ เปิดโอกาสให้ตนเองได้เผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ “ท้าทาย” “น่าตื่นเต้น” และมีความหมาย กระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน เป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดจบ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน เพราะมีน้อยคนที่จะได้ถึงขั้น “Self Actualization” อย่างสมบูรณ์

ในปัจจุบัน ความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ได้ถูกแบ่งออกเป็น 8 ชั้น โดยที่เดอพอยและกิลสัน (DePoy & Gilson) ตามพีระมิดลำดับ 8 ชั้นของความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs pyramid) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการลำดับต่ำสุด และเป็นพื้นฐานของชีวิต เป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย ตลอดทั้งมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม เช่น ความสะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี การบริการสุขภาพ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (need for safety) เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงาน ในชีวิตและสุขภาพ การสนองในลักษณะนี้ทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิตและสุขภาพ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสหภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ฯลฯ

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและการยอมรับ (need for love and acceptance) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในงานแล้ว คนเราจะต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิด

ผูกพัน ความต้องการเพื่อน การมีโอกาสเข้าสมาคมสังสรรค์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ความต้องการนับถือตนเองและได้รับการเคารพจากผู้อื่น (need for self-esteem) เมื่อความต้องการความรักและการยอมรับได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างความนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตนเองและมีเกียรติ ความต้องการเหล่านี้เช่น ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ทำหาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงาน อาชีพ ฯลฯ

ขั้นที่ 5 ความต้องการรู้และเข้าใจตนเอง (knowledge and understanding needs) ในด้านความสามารถ ความสนใจ สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมอย่างแท้จริง โดยไม่ยึดติดกับตำแหน่งหน้าที่ในการทำงาน แต่ทำทุกอย่างที่เป็นความสบายใจของตนเองและเกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 6 ความต้องการเข้าถึงสุนทรียะความงามของชีวิต (need for aesthetics/beauty) มีความสามารถในการมองเห็นสิ่งสวยงามที่อยู่รอบตัวที่คนอื่นมองไม่เห็น เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่าตนเองและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนสวยงามและมีคุณค่าในตนเอง

ขั้นที่ 7 ความต้องการเข้าถึงศักยภาพแห่งตน (self-actualization needs) คือ ต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาของตนเอง ความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นในอาชีพและการทำงาน

ขั้นที่ 8 ความต้องเป็นบุคคลที่ยอดเยี่ยมในการอุทิศตนเพื่อมวลมนุษยชาติ (transcendence) เป็นอัจฉริยะบุคคลที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับมนุษยชาติอย่างถึงที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่น

ทฤษฎีความต้องการของแมกคลีแลนด์ (McClelland's Need Theory)

เมื่อมนุษย์เข้ามามีส่วนร่วมในสังคม แต่ละบุคคลย่อมเกิดการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังดำเนินอยู่ ผลของการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะประสบการณ์ทางสังคมและการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก มีส่วนอย่างมากในการหล่อหลอมให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่ผลักดันให้กระทำพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ แมกคลีแลนด์ ได้แบ่งความต้องการดังกล่าวนี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement : n-Ach) เป็นความต้องการที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้เต็มที่และดีที่สุดเพื่อความสำเร็จ มีความสมบูรณ์แบบและได้มาตรฐานดีเยี่ยม จากการ

วิจัยของ McClelland พบว่า บุคคลที่ต้องการความสำเร็จ (n-Ach) สูง จะมีลักษณะชอบการแข่งขัน ชอบงานที่ท้าทาย มีเป้าหมายชัดเจนในการทำงาน โดยเป้าหมายที่ตั้งมีความเป็นไปได้สูงที่จะบรรลุผล และพยายามดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย และต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ซึ่งเป็นผลจากการทำงาน ไม่ว่าจะป็นคำติชม เพื่อประเมินผลงานของตนเอง มีความชำนาญในการวางแผน มีความรับผิดชอบสูง กล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว และปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. ความต้องการการมีอำนาจ (Need for Power : n-Pow) เป็นความต้องการอำนาจ เพื่อที่จะควบคุมสิ่งแวดล้อมและมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น บุคคลที่มีความต้องการอำนาจสูงจะแสวงหาวิถีทางเพื่อทำให้ตนมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับหรือยกย่อง ต้องการความเป็นผู้นำ ต้องการงานให้เหนือกว่าบุคคลอื่น และจะกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

3. ความต้องการสัมพันธภาพที่ดี (Need for Affiliation : n-Aff) เป็นความต้องการได้รับหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น บุคคลที่ต้องการความผูกพันสูงจะชอบสถานการณ์การร่วมมือมากกว่าสถานการณ์การแข่งขัน โดยจะพยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น มีความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในตนเองและมีแนวโน้มที่จะยอมตามความปรารถนาหรือบรรทัดฐานของผู้อื่น รวมทั้งคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ

แมกคิลแลนด์ เชื่อว่า แต่ละคนมีความต้องการทั้ง 3 ส่วนประกอบกัน โดยบางคนอาจจะมี ความต้องการอันใดอันหนึ่งเข้มข้นกว่าความต้องการอื่น และความต้องการที่เข้มข้นดังกล่าวก่อให้เกิด การจูงใจที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ อย่างเห็นได้ชัด

จากความต้องการ 3 ประการข้างต้น แมกคิลแลนด์ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับความ ต้องการความสำเร็จอันเกิดการจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) ซึ่งถือเป็นความต้องการ ที่ทำให้เกิดผลงานที่สร้างสรรค์และมีคุณค่า

ทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ (Learned Needs Theory)

เดวิด ซี แมกคิลแลนด์ เป็นผู้เสนอทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ขึ้น โดยสรุปว่า คนเราเรียนรู้ความต้องการจากสังคมที่เกี่ยวข้อง ความต้องการจึงถูกก่อตัวและพัฒนาตลอดช่วง ชีวิตของแต่ละคน และเรียนรู้ว่าในทางสังคมแล้ว เรามีความต้องการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) เป็นความต้องการที่จะทำงานได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีมาตรฐานสูงขึ้นในชีวิต มีผู้ต้องการความสำเร็จสูงจะมีลักษณะ พฤติกรรม ดังนี้

- มีเป้าหมายในการทำงานสูง ชัดเจนและท้าทายความสามารถ

- มุ่งที่ความสำเร็จของงานมากกว่ารางวัล หรือผลตอบแทนเป็นเงินทอง
- ต้องการข้อมูลย้อนกลับในความก้าวหน้าสู่ความสำเร็จทุกระดับ
- รับผิดชอบงานส่วนตัวมากกว่าการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น

ความต้องการอำนาจ (need for power) เป็นความต้องการที่จะมีส่วนควบคุม สร้างอิทธิพล หรือ รับผิดชอบในกิจการของผู้อื่น ผู้มีความต้องการอำนาจจะมีลักษณะพฤติกรรม ดังนี้

- แสวงหาโอกาสในการควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น
- ชอบการแข่งขันในสถานการณ์ที่มีโอกาสให้ตนเองครอบงำคนอื่นได้
- สนุกสนานในการเชิญหน้าหรือโต้แย้ง ต่อสู้กับผู้อื่น

ความต้องการอำนาจมีสองลักษณะ คือ อำนาจบุคคล และอำนาจสถาบัน อำนาจบุคคลมุ่ง เพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าองค์กร แต่อำนาจสถาบันมุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยทำงานร่วมกับคนอื่น

ความต้องการความผูกพัน (need for affiliation) เป็นความต้องการที่จะรักษามิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไว้อย่างใกล้ชิด ผู้มีความต้องการความผูกพันมีลักษณะ ดังนี้

- พยายามสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพและมิตรภาพให้ยั่งยืน
- อยากให้บุคคลอื่นชื่นชอบตัวเอง
- สนุกสนานกับงานเลี้ยง กิจกรรมทางสังคม และการพบปะสังสรรค์
- แสวงหาการมีส่วนร่วม ด้วยการร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม หรือองค์กรต่าง ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใย ด้วยความยั่งยืนทั้งทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นหลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์ลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์พยายามประยุกต์กลไก และวิถีจักรธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ คือ การบริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งสูงสุด โดยการพัฒนาเทคนิคต่างๆ เกี่ยวกับการให้ธาตุอาหารพืชและป้องกันกำจัดสิ่งมีชีวิตอื่นที่อาจมีผลในการทำให้พืชที่ปลูกมีผลผลิตลดลงแนวคิดเช่นนี้เป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะแนวคิดนี้ตั้งอยู่บน

ฐานการมองว่าการเพาะปลูกไม่ได้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ดังนั้นการเลือกชนิดและวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ มุ่งเฉพาะแต่การประเมินประสิทธิผลต่อพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรกรอินทรีย์ซึ่งเป็นการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของฟาร์ม ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการทำการผลิต ดังนั้นเกษตรกรอินทรีย์จะประสบความสำเร็จได้เกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้กลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เกษตรอินทรีย์จึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ นอกเหนือจากการปฏิเสธการใช้สารเคมีการเกษตรแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของวงจรของธาตุอาหาร การประหยัดพลังงาน การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเกษตรกรอินทรีย์เป็นการบริหารจัดการฟาร์มเชิงบวก (Positive Management) และการจัดการเชิงบวกนี้เองที่ทำให้เกษตรกรอินทรีย์แตกต่างอย่างสำคัญจากการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีแบบปล่อยปะละเลย (ที่มักอ้างว่า เป็นการเกษตรตามแบบธรรมชาติ) หรือเกษตรปลอดสารเคมีและเกษตรไร้สารพิษที่เฟื่องฟูในบ้านเรามานานหลายปี

นอกจากนี้ เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น เกษตรอินทรีย์มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์ และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรกรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกร ต้องอ่อนน้อมและเรียนรู้ในการดัดแปลงการผลิต ของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติ เพื่อทำการเกษตร ดังนั้น วิธีการผลิตเกษตรกรอินทรีย์ จึงเป็นวิถีแห่งการเคารพและพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตร พื้นบ้านของสังคมไทย แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้าเพราะ ตระหนักว่าครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาการจำหน่ายผลผลิตเพื่อเป็น รายได้ในการค้ารายชีพ ขบวนการเกษตรอินทรีย์พยายามส่งเสริม การทำการตลาดผลผลิต เกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ โดยการตลาดท้องถิ่นอาจ มีรูปแบบที่หลากหลายตามแต่เงื่อนไขทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น นั้น เช่น ระบบชุมชนสนับสนุนการเกษตร (Community Support Super Mai Agriculture - CSSMA) หรือระบบอื่นๆ ซึ่งมาจากประเทศใดในโลก ที่มีหลักการในลักษณะเดียวกัน ส่วนตลาดที่ห่างไกลออกไปจากผู้ผลิต ขบวนการเกษตรอินทรีย์ได้พยายามพัฒนา มาตรฐานการผลิตและระบบ การตรวจสอบรับรองที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคได้ว่า ทุกขั้นตอนของการผลิต แปรรูป และการ

จัดการนั้นเป็นการทำงานที่พยายามอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาคุณภาพของผลผลิตให้เป็นธรรมชาติเดิมมากที่สุด (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2555)

หลักการเกษตรอินทรีย์ หลักการสำคัญ 4 ข้อของเกษตรอินทรีย์ คือ สุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแลเอาใจใส่ (Health, Ecology, Fairness and Care)

มิติด้านสุขภาพ

เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องส่งเสริม และสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก สุขภาวะของสิ่งมีชีวิตแต่ละปัจเจกและของชุมชน เป็นหนึ่ง เดียวกันกับ สุขภาวะของระบบนิเวศ การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่างๆ แข็งแรง มีสุขภาพที่ดี ส่งผลต่อ สัตว์เลี้ยงและมนุษย์ที่อาศัยพืชพรรณเหล่านั้นเป็นอาหาร สุขภาวะเป็นองค์รวมและเป็นปัจจัยที่สำคัญของสิ่งมีชีวิต การมีสุขภาพที่ดีไม่ใช้การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงภาวะ แห่งความเป็นอยู่ที่ดีของกายภาพ จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยรวม ความแข็งแรง ภูมิคุ้มกัน และความสามารถ ในการฟื้นตัวจากความเสื่อมถอยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ สุขภาวะที่ดี บทบาทของเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในไร่นา การแปรรูป การกระจายผลผลิต หรือการบริโภค ต่างก็มีเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ตั้งแต่สิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กสุดในดินจนถึงตัวมนุษย์เราเอง เกษตรอินทรีย์จึงมุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทาง โภชนาการ เพื่อสนับสนุนให้มนุษย์ได้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ เกษตรอินทรีย์จึงเลือกที่จะปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรู พืช เวกซ์ภัณฑ์สัตว์ และสารปรุงแต่งอาหาร ที่อาจมีอันตรายต่อสุขภาพ

มิติด้านนิเวศวิทยา

เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่ บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยาและวัฏจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยทำให้ระบบและวัฏจักรธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนมากขึ้นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ของภูมินิเวศ สภาพบรรยากาศ นิเวศท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ อากาศ และน้ำ

มิติด้านความเป็นธรรม

เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องอยู่บน ความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรมระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวม และสิ่งมีชีวิต ความเป็นธรรมนี้รวมถึงความเท่าเทียม การเคารพ ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลกที่เราอาศัยอยู่ ทั้งในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในหลักการด้านนี้ ความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการผลิตและการจัดการผลผลิต เกษตรอินทรีย์ในทุกระดับควร มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม ทั้งเกษตรกร คนงาน ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้า และผู้บริโภค ทุกคนควรได้รับโอกาสในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

มิติด้านการดูแลเอาใจใส่

การบริหารจัดการเกษตร อินทรีย์ควรจะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบ เพื่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งพิทักษ์ปกป้องสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย เกษตรอินทรีย์เป็นระบบที่มีพลวัตรและมีชีวิตในตัวเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ควรดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิตในการผลิต แต่ในขณะเดียวกันจะต้องระมัดระวังอย่าให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ จะต้องมีการประเมินผลกระทบอย่างจริงจัง และแม้แต่เทคโนโลยีที่มีการใช้อยู่แล้ว ก็ควรจะต้องมีการทบทวนและประเมินผลกันอยู่เนืองๆ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เรายังไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างดีพอเกี่ยวกับระบบนิเวศการเกษตรที่มีความสลับซับซ้อน ดังนั้น เราจึงต้องดำเนินการต่างๆ ด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

ชวสรวงศ์ (2556) กล่าวว่า การส่งเสริม (Extension) เป็นการขยายและถ่ายทอดความรู้ตามระบบวิทยาการแผนใหม่ (Innovation System) ซึ่งก่อประโยชน์ทางการศึกษา (Education Advantages) และมีคุณค่าทางการปฏิบัติ (Practical Values) แก่บุคคลผู้พึงได้รับความช่วยเหลือในการเรียนรู้หรือผู้รับการส่งเสริม (People Intended, Clientele, Audience) ให้สามารถพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Better Living) เป็นสำคัญ

การส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) คือ เป็นกระบวนการในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในชนบท รวมทั้งวิถีชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการให้บริการแก่ประชาชนด้านการเกษตร โดยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เขาได้รับความรู้นำไปปฏิบัติ ด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate goal) ของการส่งเสริมก็คือ “การพัฒนาคน”

ปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตร

งานทางด้านส่งเสริมการเกษตร มีส่วนคล้ายคลึงกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior) ของบุคคลเป้าหมาย ให้เขามีความเป็นอยู่และได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้นจากเดิม โดยเน้นการให้ความรู้ในสิ่งที่ตรงตามความต้องการของเขา และให้เขาสามารถเรียนรู้ในเรื่องนั้นได้ เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเรียกว่า ช่วยให้เขาได้ช่วยเหลือตัวเอง

หลักการของการส่งเสริมการเกษตร คือ การสนับสนุนงานส่งเสริมการเกษตร การให้บริการหรือช่วยเหลือเกษตรกร โดยวิธีการให้การศึกษา เพื่อปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางการเกษตรเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรายได้ รวมทั้งการปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ และสังคมในพื้นที่ที่ดีขึ้น โดยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้นำไปปฏิบัติด้วยตัวเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยเน้นให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเองบนพื้นฐานความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของการส่งเสริม ก็คือ “การพัฒนาคน” อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ การปกครองตนเองของเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดภาวะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หลักการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ มี 6 ประการ ดังต่อไปนี้

การส่งเสริมการเกษตรต้องทำร่วมกับเกษตรกร

การส่งเสริมการเกษตรต้องทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาอื่น ๆ ในพื้นที่

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยูกวลิตี้ (Two-Way)

การส่งเสริมการเกษตรทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของงานส่งเสริม

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน

การส่งเสริมการเกษตรต้องทำร่วมกับเกษตรกร

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการทำงานร่วมกับเกษตรกร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติในสิ่งที่ได้รับจากนักส่งเสริมได้ด้วยตนเอง การตัดสินใจต่างๆ ในการทำการเกษตร ควรเป็นการตัดสินใจของเกษตรกร เกษตรกรต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเอง บทบาทของนักส่งเสริมก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมต่างๆ ในทิศทางที่ถูกต้อง เกษตรกรจะเป็นผู้ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา กำหนดวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพื่อให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในตนเอง

การส่งเสริมการเกษตรต้องทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาอื่นๆ ในพื้นที่

การส่งเสริมการเกษตร มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือและประสานงานกับองค์กรพัฒนาอื่นๆ ทั้งองค์กรของรัฐและเอกชนที่ให้บริการ ที่มีความชำนาญและมีทรัพยากรต่างๆ ที่สามารถช่วยเกษตรกรได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ปกครอง พัฒนาการ สาธารณสุข ประมง ปศุสัตว์ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรธุรกิจเอกชน ตลอดจนหน่วยวิชาการที่ทำหน้าที่สร้างความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยุควิถี (Two-Way)

เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการผลิตพืชและสัตว์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาในการทำการเกษตรของเกษตรกร แต่ในขณะเดียวกันภูมิปัญญาของเกษตรกรก็มีความสำคัญต่อนักส่งเสริมการเกษตรและนักวิจัย ดังนั้น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างนักวิจัย นักส่งเสริม และเกษตรกร จะทำให้งานส่งเสริมเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน วิธีการแบบนี้ อาจเรียกว่าเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบยุควิถี ซึ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบนี้ทำให้ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน (win-win Situation)

การส่งเสริมการเกษตรทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

การทำงานส่งเสริมในพื้นที่ต่างๆ ต้องเผชิญกับปัญหาของเกษตรกรมากมายหลายอย่างตามกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ซึ่งเกษตรกรกลุ่มต่างๆ มีปัญหาและความจำเป็นแตกต่างกันไป นักส่งเสริมจึงไม่ควรจะกำหนดรูปแบบของการส่งเสริมเพียงแบบเดียว เพื่อนำไปใช้กับเกษตรกรทุกคนเหมือนๆ กัน ควรจะพัฒนาโครงการส่งเสริมให้เหมาะสมกับปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่เกษตรกรแต่ละกลุ่มมี แตกต่างกันไป

เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของงานส่งเสริม

เพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เกษตรกรไม่ควรเป็นเพียงผู้รับการส่งเสริมเท่านั้น แต่ควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของการส่งเสริม เช่น การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแผนงาน และโครงการ การทดสอบ และการปฏิบัติงานตามแผน ในขณะเดียวกันเกษตรกรควรมีส่วนร่วม ในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองด้วย นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรยังเป็นการเสริมสร้างเกษตรกรให้ใช้สติปัญญาของตนเอง คิดเป็น ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง การทำงานของนักส่งเสริมและเกษตรกรต้องทำร่วมกันไปในทุกขั้นตอน ไม่ควรให้นักส่งเสริมเป็นเพียงผู้ถ่ายทอด และเกษตรกรเป็นเพียงผู้รับการส่งเสริมเท่านั้น

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัครเกษตร วิทยากรเกษตรกร และนักส่งเสริมการเกษตร เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเทคโนโลยีการเกษตร เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยเลือกกิจกรรมการเกษตรที่เหมาะสมกับ พื้นที่และแรงงานในครัวเรือน ตามความรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและลด รายจ่าย ควรเลือกกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและภาวะราคา ผลผลิตที่มีความผันผวน เพื่อให้เกษตรกรและชุมชนการเกษตรมีความยั่งยืนต่อไป

แนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเกษตร มี 9 ประการ ได้แก่

ควรชี้แนะให้บุคคลเป้าหมายพยายามช่วยตัวเอง ในการสอนหรือให้คำแนะนำ เจ้าหน้าที่ ส่งเสริมควรตอกย้ำให้บุคคลเป้าหมาย พยายามอาศัยตนเองเป็นหลัก อย่ายรอคอยให้คนอื่นมาช่วย การช่วยตัวเองได้นั้นจะทำให้มีอิสระในการตัดสินใจ และภูมิใจในผลงานของตนเอง

คอยชักจูงให้บุคคลเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ ซึ่งมีผลให้การทำงานมี ประสิทธิภาพสูง และทำให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของผลงานนั้นๆ หากผลงานนั้นๆ เป็นของชุมชนจะมีผลตามมาในด้านการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่ง กันและกันด้วย

ควรให้มีการปฏิบัติด้วยตนเอง ในการส่งเสริมนักส่งเสริมควรให้โอกาสบุคคลเป้าหมายได้ ปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ จะได้มีความมั่นใจเมื่อเวลาจะนำไปปฏิบัติจริง

กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ดำเนินการ ควรสอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์แก่ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ หากงานส่งเสริมได้กระทำไปในระดับหมู่บ้านหรือตำบล งานส่งเสริมที่ลงไป ในท้องถิ่นนั้น ก็ต้องสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย ช่วยให้การส่งเสริมบรรลุ เป้าหมายได้เร็ว เพราะตรงกับความต้องการและเกิดผลประโยชน์แก่ส่วนใหญ่ของกลุ่มเป้าหมายอยู่ แล้ว ซึ่งเมื่อบุคคลส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือยอมรับไปปฏิบัติแล้ว ก็มีผลสำเร็จตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้เร็ว

ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือหาได้ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในงานส่งเสริมให้มากที่สุด ทรัพยากรดังกล่าวนี้รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์ผลิตและสร้างขึ้น เช่น แหล่งน้ำ ธรรมชาติ สิ่งสาธารณูปโภคที่เอื้ออำนวยแก่การส่งเสริม รวมทั้งสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น หาก ทรัพยากรไม่สามารถหาได้ในท้องถิ่นจึงค่อยนำจากภายนอก ทำให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นเองในแง่

การประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณค่าใช้จ่าย เพราะหากจัดหาจากภายนอกย่อมเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าและน่าจะเสียเวลามากกว่า

ควรสร้างทัศนคติของบุคคลเป้าหมายให้เกิดความรู้สึกอยากเปลี่ยนแปลง และเมื่อเปลี่ยนแปลงและนำไปปฏิบัติแล้ว ก็ให้คงรักษาพฤติกรรมนั้นไว้ต่อเนื่องจนกว่ามีพฤติกรรมใหม่ที่ดีกว่ามาแทนที่ เพราะแม้ว่าบุคคลเป้าหมายจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมรับไปปฏิบัติแล้วก็ตาม ผู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นอาจกลับไปใช้พฤติกรรมอย่างเก่าได้ หากนักส่งเสริมไม่คอยกระตุ้นให้รักษา

ควรให้บุคคลเป้าหมายรวมเป็นกลุ่มหรือเป็นสถาบัน เพราะเชื่อว่ากลุ่มมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านมีพลังต่อรองในแง่เศรษฐกิจและสังคม เป็นช่องทางในการรับบริการการส่งเสริมได้ดีขึ้น

ควรสร้างผู้นำชุมชนและใช้ความเป็นผู้นำชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การส่งเสริมจะเข้าไปถึงบุคคลเป้าหมายทุกคนนั้นเป็นไปได้ยากมาก แต่ผู้นำชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำแบบทางการหรือไม่เป็นทางการ มักเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความนึกคิดของชาวบ้านธรรมดา และชาวบ้านชอบเอาอย่างผู้นำอยู่แล้ว ฉะนั้นหากนักส่งเสริมรู้จักคัดเลือกและใช้ผู้นำให้ถูกกาลเทศะ จะช่วยให้งานส่งเสริมบรรลุเป้าหมายได้ดีขึ้น

ควรดำเนินกิจกรรมส่งเสริมแบบผสมผสาน ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นทุกทีในปัจจุบัน เพราะบุคคลเป้าหมายมักต้องกระทำการต่างๆ เพื่อประกอบอาชีพและดำรงชีวิตพร้อมกันไปหลายๆ อย่าง ฉะนั้นกิจกรรมที่ส่งเสริมที่ต้องการถ่ายทอด ควรต้องมีลักษณะผสมผสาน โดยประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประสานกิจกรรมส่งเสริมให้สอดคล้องกันและทำงานร่วมกัน ก็จะช่วยให้งานส่งเสริมสำเร็จลุล่วงไปได้ และบุคคลเป้าหมายพอใจ

ขอบเขตของการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการการศึกษาอบรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร เพื่อพัฒนาความรู้ในการผลิตให้ได้ผลผลิตสูงสุด ซึ่งหมายรวมไปถึงการพัฒนาผลผลิตอย่างมีความเหมาะสมต่อการลงทุน ทั้งในด้านทรัพยากรเงินทุน ทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ อันจะเป็นผลสำเร็จต่อการพัฒนาการผลิต เพื่อการบริโภคอุตสาหกรรมแปรรูปและการพาณิชย์ได้ การส่งเสริมนอกจากการพัฒนาการผลิต ยังมีกิจกรรมในการพัฒนาชนบทด้วย

จึงได้กำหนดขอบเขตการส่งเสริมไว้ 8 ข้อ ดังนี้

การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร

การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

การตลาดและการดำเนินการอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร

การจัดการไร่นาและครัวเรือนเกษตรกร
 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชนบท
 การพัฒนาเยาวชน
 การพัฒนาผู้นำเกษตรกรและแม่บ้าน
 การพัฒนาชุมชนชนบท

การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร (Development of Agricultural Production)

โดยการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาเกษตรกรในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน ทุน โดยมุ่งที่จะพัฒนาการผลิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Conservation and Development)

การส่งเสริมการเกษตรเพื่อมุ่งการผลิตเพียงอย่างเดียว พบว่ามีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีระมัดระวังและไม่ประหยัด ทำให้เกิดความเสียหายถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในการสนับสนุนการผลิตทางการเกษตร ดังนั้น การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการผลิตจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย เพื่อเป็นผลต่อการผลิตอย่างยั่งยืนได้

การตลาดและการดำเนินการอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร (Marketing and Industrial of Agricultural Production)

การผลิตแต่เดิมนั้นเป็นการผลิตเพื่อบริโภคและตลาดสดเท่านั้น เมื่อมีการผลิตเพื่อเป็นรายได้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจย่อมจะต้องมีการผลิตเป็นจำนวนมาก ปริมาณมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลต่อการจัดการผลผลิตไปสู่ตลาดที่ใหญ่ กว้างและไกล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมในเชิงธุรกิจและอุตสาหกรรมแปรรูป จึงจะสามารถดำเนินการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพได้

การจัดการไร่นาและครัวเรือนเกษตรกร (Farm's and Household Management)

การส่งเสริมการเกษตรจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร ครอบครัวยุ และไร่นา ดังนั้น จำเป็นต้องดำเนินการในการถ่ายทอดความรู้ในการจัดการไร่นา และครัวเรือนเกษตรกรให้ดำเนินการไปในทางที่ดีที่สุด ทั้งในด้านธุรกิจ รายได้ รายจ่าย การดำเนินการผลิต และการพัฒนาชีวิตครอบครัวเกษตรกร โดยสามารถดำเนินการวางแผนกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการจัดการไร่นา และครัวเรือนเกษตรกรในที่สุด

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชนบท (Quality of Farmer Life and Living)

การส่งเสริมการเกษตรต้องสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรและครอบครัวให้มีชีวิตที่ดี ทั้งในสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว และรวมไปถึงชีวิตในชุมชนชนบทด้วย

การพัฒนาเยาวชน (Youth Development)

ภารกิจสำคัญของการส่งเสริมการเกษตรสำหรับอนาคต คือการพัฒนาเยาวชนทางการเกษตร หรือยุวเกษตรกร ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ และจะมีบทบาทมากในการพัฒนาการเกษตรในอนาคตด้วย การส่งเสริมการเกษตรจึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะต้องดำเนินการพัฒนา ยุวเกษตรกร โดยกำหนดแนวทางพื้นฐานความเข้าใจต่องานเกษตร การผลิต การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาเกษตร เพื่อพัฒนาผลผลิตในอนาคตอย่างชาญฉลาดด้วย

การพัฒนาผู้นำเกษตรกรและแม่บ้าน (Leadership Development for Farmer and Housewife)

การส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นหลักในการผลิตและการจัดการผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรและแม่บ้านจึงเป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมาย และการมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกษตรกรและแม่บ้าน สามารถเป็นผู้นำการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำแก่เกษตรกรและแม่บ้านและดำเนินการคัดเลือกผู้นำเพื่อจะสามารถนำการผลิตและการจัดการผลผลิตอย่างดีต่อไป

การพัฒนาชุมชนชนบท (Rural Community Development)

การส่งเสริมการเกษตรเป็นการพัฒนาเกษตรเพื่อพัฒนาผลผลิตในชนบท ดังนั้น ย่อมจะต้องดำเนินการพัฒนาความเป็นอยู่และสถานภาพในชุมชน ให้อยู่ในสภาพที่ดี และสามารถสร้างสภาวะแวดล้อมให้เป็นที่น่าอยู่และปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินด้วย ยังผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชนบทด้วย

วิธีการส่งเสริมการเกษตร

วิธีการส่งเสริมการเกษตร คือวิธีการที่จะนำความรู้เทคนิควิทยาการทางการเกษตรใหม่ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ของนักวิชาการเกษตรสาขาต่างๆนำไปถ่ายทอดแก่เกษตรกรหรือกลุ่มเป้าหมายวิธีการส่งเสริมได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การส่งเสริมรายบุคคล (Individual Methods)
2. การส่งเสริมแบบกลุ่ม (Group Methods)
3. การส่งเสริมมวลชน (Mass Methods)

1. วิธีการส่งเสริมรายบุคคล (Individual Methods)

เป็นการส่งเสริมบุคคลเป้าหมายในครั้งหนึ่งเพียงคนเดียว เป็นวิธีการส่งเสริมที่ช่วยให้บุคคลเป้าหมายยอมรับได้มาก และจะได้รับประโยชน์มากหากบุคคลเป้าหมายเป็นผู้นำท้องถิ่น ประธานกลุ่มต่างๆ การส่งเสริมรายบุคคล

1.1 การเยี่ยมเยียนที่บ้านหรือไร่นา (Farm Visits)

เป็นการที่นักส่งเสริมออกไปเยี่ยมเยียนบุคคลเป้าหมายถึงบ้าน หรือที่ไร่นาเกษตรกร Mosher (1978) กล่าวว่า การเยี่ยมเยียนที่บ้านหรือไร่นา เป็นวิธีการส่งเสริมที่ได้ผลมากที่สุด และใช้อย่างแพร่หลายในประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนา วิธีการส่งเสริมวิธีนี้ มีข้อเสียคือ ต้องใช้เวลามากและลงทุนสูง และได้บุคคลเป้าหมายน้อย

1.2 การติดต่อที่สำนักงาน (Office Calls)

โดยนักส่งเสริมนัดหมายบุคคลเป้าหมายไปติดต่อที่สำนักงาน เพื่อให้คำแนะนำหรือเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ การติดต่อแบบนี้บุคคลเป้าหมายต้องมีความกระตือรือร้นและมีความสนใจในการใฝ่หาความรู้ เพราะบุคคลเป้าหมายต้องทิ้งกิจกรรมที่ไร่นาและต้องเสียเวลาจากการเดินทางไปสำนักงานด้วยตนเอง

1.3 การติดต่อทางจดหมาย (Letters)

การเขียนจดหมายติดต่อกัน เป็นอีกวิธีหนึ่งของการส่งเสริมรายบุคคล เกษตรกรอาจเขียนจดหมายไปยังนักส่งเสริมหรือนักวิชาการเกษตร ณ สำนักงาน เพื่อขอคำแนะนำหรือถามปัญหาเกี่ยวกับการเกษตร อาจเป็นด้านการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง หรือด้านอื่น นอกจาก กรมส่งเสริมการเกษตรแล้ว ยังมีหน่วยราชการอีกหลายหน่วยงาน ซึ่งจัดบริการทางด้านนี้ แต่วิธีนี้จะเข้าไปบ้างเพราะต้องผ่านขั้นตอนการดำเนินงานและการจัดส่ง ไม่รวดเร็วเหมือนการพบด้วยตนเอง

1.4 การติดต่อทางโทรศัพท์ (Telephone Calls)

การใช้โทรศัพท์ติดต่อสอบถามปัญหาหรือขอความช่วยเหลือต่างๆ นับว่าเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว และใช้กันมากในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่สำหรับประเทศเรายังมีขีดจำกัดอยู่มาก ในด้านความสะดวกและการขอติดตั้ง และราคาที่ยังสูงอยู่ มีการใช้กันในเขตเมือง ซึ่งรวมถึงตำบลที่พัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ สำหรับชนบทที่ห่างไกลในบางตำบลนั้นโทรศัพท์ยังเข้าไปไม่ถึง

2. วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม (Group Methods)

วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มจะแตกต่างกับการส่งเสริมแบบรายบุคคล เนื่องจากต้องกระทำกับบุคคลเป้าหมายตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งนักส่งเสริมต้องใช้เทคนิคการส่งเสริม เพื่อทำความเข้าใจและถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลเป้าหมายเป็นจำนวนมาก เช่น กลุ่มแม่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มเยาวชน เป็นต้น การส่งเสริมแบบกลุ่ม มีข้อดีคือ เข้าถึงบุคคลเป้าหมายได้เป็นจำนวนมาก ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา ส่วนข้อเสียคือ นักส่งเสริมอาจไม่สามารถจูงใจให้บุคคลเป้าหมายทั้งหมดนำความรู้ไปปฏิบัติได้ และไม่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหของบุคคลเป้าหมายได้ทุกคน วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม

2.1 การประชุม (Meeting)

เป็นวิธีที่นักส่งเสริมต้องการแนะแนวทางในการประกอบอาชีพ และรับทราบปัญหาของบุคคลเป้าหมาย เพื่อจะหาแนวทางในการแก้ปัญหาและติดตามผล ส่วนใหญ่จะจัดขึ้นเฉพาะกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน หรือกลุ่มผู้ทำนา เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการประชุมอาจจะใช้การบรรยาย (Lecture) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ก็ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประชุมนั้นๆ

2.2 การสาธิต (Demonstration)

เป็นวิธีที่นักส่งเสริมใช้ในการถ่ายทอดความรู้โดยการแสดงให้เห็นแก่กลุ่มบุคคลได้ชมพร้อมๆ กับบรรยายประกอบ ทำให้บุคคลเป้าหมายได้เข้าใจเรื่องที่จะส่งเสริม ตลอดจนทราบขั้นตอนต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การสาธิตอาจแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ การสาธิตวิธี (Methods Demonstration) เพื่อสอนวิธีการหรือทักษะในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นขั้นๆ ไป ตามลำดับ และการสาธิตผล (Result Demonstration) เพื่อเป็นการพิสูจน์โดยการแสดงให้เห็นจริงหรือเห็นผลว่าวิธีการที่ได้แนะนำไปสามารถกระทำได้ในท้องถิ่นหรือเห็นผลที่ดีกว่าเทคนิคเดิม

2.3 การจัดทัศนศึกษา (Field Trip)

เป็นวิธีที่นักส่งเสริมจัดบุคคลเป้าหมาย อาจจะเป็นกลุ่มอาชีพ ไปดูกิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่มีอยู่จริง ที่อยู่ต่างสถานที่ เพื่อให้บุคคลเป้าหมายได้เกิดความรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในไร่นาของตนเอง เช่น การนำเกษตรกรแกนนำผู้ปลูกข้าว ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ไปดูงานการใช้ปุ๋ยชีวภาพในไร่นาของเกษตรกรตัวอย่างที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ข้อดีของการส่งเสริมวิธีนี้คือ บุคคลเป้าหมายสามารถเห็นในสภาพความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่ทำให้เกิดการยอมรับนำไปปฏิบัติ ส่วนข้อเสียคือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาก

2.4 การจัดฝึกอบรมพิเศษ (Special Training Course)

การจัดหาหลักสูตรระยะสั้น เพื่อฝึกอบรมเกษตรกร แม่บ้าน หรือกลุ่มที่สนใจเฉพาะเรื่อง เป็นวิธีหนึ่งของการส่งเสริมแบบกลุ่ม อาจใช้เวลา 1 วัน หรือ 2-3 วัน หัวข้อที่นำมาพูดหรือบรรยายต้องเหมาะสม เป็นที่สนใจ ตรงกับความต้องการของกลุ่ม อาจมีการฝึกภาคปฏิบัติในเรื่องที่ได้แนะนำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเชื่อมั่นว่าสามารถกระทำได้

2.5 การทดสอบในท้องถิ่น (Verification Trials)

การทดสอบในท้องถิ่นเป็นกระบวนการวิจัยที่ทดลองทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดหลายๆ วิธีในไร่นาของเกษตรกรท้องถิ่น เพื่อจะหาว่าวิธีไหนจะดีที่สุดหรือได้ผลดีที่สุด เช่น ทดลองปลูกพืชโดยใช้เมล็ดพันธุ์ต่างกัน การใช้ปุ๋ยต่างกัน หรือการเลือกวันหว่านพืชต่างกัน

2.6 การจัดงานวันเกษตรกร (Field Days)

การจัดงานวันเกษตรกร โดยปกติอาจจัดในบริเวณไร่นาของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ตามคำแนะนำของนักส่งเสริม ที่สถานีทดลองเกษตร หรือบริเวณศูนย์ที่ทำการของทางราชการในท้องถิ่น โดยหวังจะเผยแพร่ผลแห่งความสำเร็จไปยังบุคคลอื่น

3. วิธีการส่งเสริมมวลชน (Mass Methods)

วิธีการส่งเสริมแบบนี้ เป็นวิธีที่นักส่งเสริมสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่บุคคลเป้าหมายได้ครั้งละมากๆ โดยไม่จำกัดจำนวนและไม่จำเพาะเจาะจงว่าเป็นบุคคลใด สามารถแยกวิธีการส่งเสริมมวลชนโดยผ่านสื่อต่างๆ

3.1 สิ่งพิมพ์ (Publications) ซึ่งสามารถแยกออกเป็น

- หนังสือพิมพ์ (Newspaper) บทความในหนังสือพิมพ์
- แผ่นปลิวหรือใบปลิว (Leaflets)
- เอกสารเผยแพร่แบบเล่ม (Pamphlets) โบรชัวร์ (Brochure) หรือ букเล็ต (Booklet)
- หนังสือเวียน จดหมายเวียน (Circular Letters)
- หนังสือพิมพ์ติดผนัง (Wall Newspapers)

3.2 นิทรรศการ (Exhibits)

นิทรรศการ หมายถึง การจัดแสดงสิ่งของ อาจจะเป็นของจริง ของจำลอง เช่น วัสดุอุปกรณ์ สัตว์ พืช หรือแสดงแนวความคิด ความเห็น มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสนใจ ให้ความรู้ ความเข้าใจ อาจเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานหรือโฆษณาขายสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง

3.3 วิทยุกระจายเสียง (Radio Programs)

วิทยุกระจายเสียงทำหน้าที่คือเป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวสารและเป็นเครื่องกระตุ้นความสนใจให้เกิดความเปลี่ยนแปลง การจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียงที่นิยมกัน ได้แก่ จัดทำข่าวที่ให้ความรู้ทางด้านเกษตร ในปัจจุบันมักจัดทำรายการให้ความรู้ทางด้านเกษตรกับเปิดเพลงลูกทุ่ง ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงจากบุคคลเป้าหมาย ข้อเสียของการใช้วิทยุกระจายเสียงคือ ผู้ฟังไม่สามารถซักถามปัญหาได้ในขณะนั้น ข้อควรระวังในการใช้สื่อประเภทนี้คือ หากมีการสัมภาษณ์สดและถ่ายทอดความรู้ ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง เพราะหากให้ความรู้ที่ไม่ถูกต้องแก่บุคคลเป้าหมาย อาจทำให้บุคคลเป้าหมายจดจำสิ่งที่ผิด ๆ ไปปฏิบัติได้ จะทำให้เกิดผลเสียหายในการส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างมาก

3.4 รายการโทรทัศน์ (Television Programs)

การจัดทำรายการโทรทัศน์ คล้ายกับวิทยุกระจายเสียง เพียงแต่เพิ่มส่วนรับรู้ในการมองเห็นเข้าไปด้วย ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

3.5 ภาพยนตร์ (Films)

มีใช้กันแพร่หลายในอดีต ส่วนปัจจุบันมักนิยมใช้เทปโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์ (Video Tape) เนื่องจากการผลิตภาพยนตร์ต้องใช้ต้นทุนสูง

3.6 การประกวด (Contest)

การประกวดหรือการแข่งขันในด้านใดด้านหนึ่ง เป็นกิจกรรมที่สร้างความสนใจและความตื่นตัวให้กับผู้มาร่วมงานตลอดทั้งผู้ชมด้วย ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การประกวดพืช ประภคตสัตว์ หรือการประกวดแข่งขันอื่นๆ เป็นวิธีการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน

3.7 การรณรงค์ (Campaigns)

การรณรงค์ เป็นการประสานการใช้วิธีการส่งเสริมหลายๆ อย่างรวมกัน ตามแผนและกำหนดการที่วางไว้ มีความมุ่งหมายที่จะดึงความสนใจของเกษตรกรหรือประชาชนมาแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะที่กระทบคนหมู่มาก และวิธีที่จะแก้ปัญหาโดยปกติจะมีการวางแผนการรณรงค์ และการสั่งการจากระดับชาติ ระดับภาค หรือจังหวัด วิธีการรณรงค์จะถูกนำมาใช้เมื่อมีปัญหาสำคัญเกิดขึ้นกับประชาชนส่วนมากและเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ โดยที่เกษตรกรไม่ต้องไปคิดปรับแก้กันตามลำพัง ด้วยวิธีการที่ต้องลงทุนลงแรงมาก การรณรงค์ต้องอาศัยคนจำนวนมาก เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรณรงค์มีเฉพาะงานชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ตัวอย่างการรณรงค์ด้านส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ การรณรงค์การปราบตึกแตนป่าทั้งกำ การปราบหนูนาที่ระบาดอย่างชุกชุม การส่งเสริมการใช้ปุ๋ย การปลูกป่า

แนวคิดทฤษฎีกลุ่มความรู้ความเข้าใจ

แนวคิดทฤษฎีกลุ่มนี้บางครั้งเรียกว่า กลุ่มปัญญานิยม มีความเชื่อว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องใช้ประสาทสัมผัส และใช้สติปัญญาเป็นตัววิเคราะห์ข้อมูล และเก็บสะสมประสบการณ์เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความ เข้าใจให้แก่ตนเอง

(คิพล, 2549) ความหมายของความรู้ความเข้าใจ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 บัญญัติความหมายเกี่ยวกับความรู้ความ เข้าใจว่า ความรู้ คือ แจ้ง เข้าใจ ทราบ ความเข้าใจ คือ รู้เรื่อง รู้ความหมาย ความรู้และความเข้าใจตามพจนานุกรมมีความหมายที่สลับกลับกัน ซึ่งความรู้ น่าจะ หมายถึงการที่สมองรับเอาเรื่องราว ข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาจดจำเอาไว้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดย สามารถรวบรวมหรือแยกแยะเรื่องราวหรือข้อมูลนั้นได้อย่างถ่องแท้ชัดเจน ซึ่งเรียกว่าความ เข้าใจ จากความหมายของคำว่าความรู้ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกันนี้ สามารถสรุปได้ว่า ความรู้

หมายถึง การรับรู้ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ สถานที่ สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ โดยทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนแบ่งระดับความรู้ความสามารถทางด้านสติปัญญา (Cognitive domain) เป็น 6 ระดับเรียงจาก พฤติกรรมชั้นง่ายไปสู่ชั้นยากดังนี้

1. ความรู้ ความจำ (knowledge) หมายถึง การจำและการระลึกได้ที่มีต่อความคิดวัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ

2. ความเข้าใจ (comprehensive) หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับข้อความหมายและสามารถแปล สรุป หรือขยายความสื่อความหมายนั้นได้

3. การนำไปใช้ (application) หมายถึง การนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ

4. การวิเคราะห์ (analysis) หมายถึง การพิจารณาแยกแยะเนื้อหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

5. การสังเคราะห์ (synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์

(ประภาเพ็ญ, 2520) ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็นหรือได้ยิน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

(ปภพ, 2561) ความรู้ หมายถึง สารสนเทศ หรือสิ่งที่สั่งสมจากการศึกษา ค้นคว้า ประสบการณ์ ทักษะ โดยผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเกิดประโยชน์

(ชนาทิป, 2553) ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การสะสมประสบการณ์ ความทรงจำข้อมูลต่างๆ ที่บุคคลได้เก็บไว้ในสมอง โดย สามารถนำออกมาใช้ได้ในการให้ข้อมูล อธิบายหรือความสามารถในการแปลความหมาย ซึ่ง สามารถวัดความรู้ความเข้าใจได้จากการระลึก

กล่าวคือ ความรู้ความเข้าใจเป็นสิ่งที่สั่งสมไว้จากการศึกษา การปฏิบัติ ด้วยกระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์ จนสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือสิ่งต่าง ๆ ได้เมื่อจำเป็น

แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560–2564

(กระทรวงสาธารณสุข, 2559) รัฐบาลไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสมุนไพรไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาและทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ จึงกำหนดให้มีการจัดทำแผนการพัฒนานี้เป็นระบบอย่างยั่งยืนขึ้น โดยคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการดำเนินการยกร่างแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ. 2560-2564 แผนแม่บทฉบับนี้นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทยแล้ว ยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการผลิตและใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพ เต็มประสิทธิภาพ และครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของสมุนไพรไทยและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของไทย โดยแผนแม่บทได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ในการบรรลุตามเป้าหมาย 4 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมผลิตผลของสมุนไพรที่มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ส่งเสริมผลิตผลของสมุนไพรที่มี ศักยภาพตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ครอบคลุมการจัดการด้านการปลูกและการแปรรูปวัตถุดิบ สมุนไพร การจัดการคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพร การจัดการตลาด วัตถุดิบสมุนไพร การวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบสมุนไพร และการคุ้มครองพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร ในประเทศไทย โดยยุทธศาสตร์นี้ประกอบด้วย 3 มาตรการ คือ

1. การจัดการห่วงโซ่อุปทาน

เพื่อให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทั้งชนิด ปริมาณ และคุณภาพ โดยกำหนดมาตรฐานการปลูกและการเก็บเกี่ยวสมุนไพร ส่งเสริมการปลูกและเก็บเกี่ยวสมุนไพร จัดทำ แผนที่ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับปลูกพืชสมุนไพรสนับสนุนให้มีการแปรรูปอย่างง่ายเพื่อเพิ่มมูลค่า วัตถุดิบสมุนไพร จัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพร เพิ่มบริการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ และการจัดตั้งตลาดกลางสมุนไพร

2. การวิจัยและการจัดทำข้อกำหนดมาตรฐานวัตถุดิบ สมุนไพร

เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนการผลิตพืชสมุนไพรการควบคุมคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพรและการเก็บ ข้อมูลของสมุนไพรในประเทศ โดยวิจัยเพื่อศึกษาและพัฒนาสายพันธุ์พืชสมุนไพร พัฒนาเทคโนโลยี การผลิตการเก็บเกี่ยวและการรักษาคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพรจัดทำข้อกำหนดมาตรฐานสมุนไพรในตำรา มาตรฐานยาสมุนไพรไทย (Thai Herbal Pharmacopoeia, THP) ผลิตสารมาตรฐานสำหรับควบคุม คุณภาพวัตถุดิบสมุนไพรทั้งชนิดที่ยังไม่มีและที่มีการจัดทำสารมาตรฐาน

แล้วเพื่อลดการนำเข้าจากต่างประเทศ และกำหนดมาตรฐานเครื่องยาตามองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย (Materia Medica) ซึ่ง เป็นมาตรฐานเบื้องต้นในการกำหนดมาตรฐานการปลูกและการเก็บเกี่ยวสมุนไพรและมาตรฐานวัตถุดิบ สมุนไพร

3. การอนุรักษ์และการใช้พืชสมุนไพรจากป่าอย่าง ยั่งยืน

เพื่อปกป้องและคุ้มครองพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์สมุนไพรจากป่าในประเทศไทยรวมถึงลดการคุกคามความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชสมุนไพรในป่า เพื่อให้เป็นสมบัติ ของคนไทยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สืบไป โดยจัดทำฐานข้อมูลพันธุ์พืชและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์อนุรักษ์พันธุกรรมของพืชท้องถิ่นของประเทศไทยทั้งในรูปเมล็ดและต้นพันธุ์และบริหารจัดการกลไกขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาอุตสาหกรรม และการตลาดสมุนไพรให้มี คุณภาพระดับสากล

ยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมและการ ตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล ครอบคลุม การพัฒนา ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมสมุนไพรการวิจัยและพัฒนาเพื่อต่อยอด งานวิจัยให้เกิดการใช้ ประโยชน์และการสร้างความน่าเชื่อถือและ ส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยยุทธศาสตร์นี้ ประกอบด้วย 3 มาตรการ คือ

1. การพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย ทั้งด้านผลิต ภาพการผลิต บุคลากร และผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ให้มีความหลากหลายของ ผลิตภัณฑ์เพื่อ ตอบสนองกระแสความนิยมที่เปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนฐานเทคโนโลยีในกระบวนการผลิต ยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรและพัฒนาอุตสาหกรรมสารสกัดสมุนไพร

2. การวิจัยและพัฒนาสมุนไพรไทย

เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมสมุนไพรและการต่อยอดงานวิจัยสมุนไพรเพื่อพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและความน่าเชื่อถือโดยยกระดับศูนย์วิจัยและห้องปฏิบัติการสำหรับการวิจัย เชื่อมโยงงานวิจัย กับการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุ้มครองโดยจดสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรงานวิจัย สมุนไพรและส่งเสริม การต่อยอดงานวิจัยให้เกิดการใช้ประโยชน์

3. การพัฒนาการตลาดสมุนไพรไทย

เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยประชาสัมพันธ์ เพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรกำหนดตราสัญลักษณ์รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรสร้างมูลค่า เพิ่มให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรยกระดับผู้ประกอบการเพื่อการส่งออกและยกระดับงานผลิตภัณฑ์ สมุนไพรให้เป็นสากล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการใช้สมุนไพร เพื่อการรักษาโรคและ การสร้างเสริมสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและการสร้างเสริมสุขภาพ ครอบคลุม การพัฒนาระบบ การบริการการแพทย์แผนไทย การวิจัยตำรับยาสมุนไพรและสมุนไพรในอาหาร การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทยการเข้าถึงตำรับยาสมุนไพรในสถานบริการ สาธารณสุข การส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านและการส่งเสริมการใช้ สมุนไพรที่ถูกต้อง โดย ยุทธศาสตร์นี้ประกอบด้วย 6 มาตรการ คือ

1. การพัฒนาโครงสร้างส่งเสริมการจัดบริการและการใช้สมุนไพรในสถานบริการ สาธารณสุข

เพื่อให้มีการรักษาตามแนวทางการแพทย์แผนไทยเป็นหนึ่งในกระบวนการการดูแลสุขภาพ อนามัยของประชาชนในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยจัดให้มีคลินิกการแพทย์แผนไทย และการ แพทย์ทางเลือกแบบครบวงจร กำหนดมาตรฐานแนวทางเวชปฏิบัติในการรักษาโรคทางการ แพทย์ แผนไทย และสร้างความเชื่อมั่นในการใช้ยาแผนไทย

2. การวิจัยเสริมสร้างองค์ความรู้มาตรฐานคุณภาพ และความเสถียร

เพื่อให้มีผลงานวิจัยตำรับยาแผนไทยสำหรับการสร้างทัศนคติและความเชื่อมั่นในคุณภาพ และประสิทธิภาพในการรักษาโรค รวมถึงให้มีผลงานวิจัยคุณประโยชน์ของสมุนไพรในอาหารเพื่อการ ป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพ โดยวิจัยด้านประสิทธิภาพและความเป็นพิษของตำรับยาสมุนไพร จัดทำมาตรฐานเภสัชตำรับของตำรับยาสมุนไพร และวิจัยด้านคุณประโยชน์ในการป้องกันโรคและ เสริมสร้างสุขภาพของสมุนไพรที่ใช้เป็นอาหาร

3. การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการของการแพทย์ แผนไทย

เพื่อให้มีหลักสูตรการแพทย์แผนไทยและเภสัชกรด้านสมุนไพร ทั้งในระดับปริญญาและ หลัง ปริญญา รวมถึงให้มีความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรในแพทย์แผนปัจจุบันและประชาชน ทั่วไปตั้งแต่วัยเด็ก โดยพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของแพทย์แผนไทยและเภสัชกรด้านสมุนไพร และ บรรจุวิชาความรู้ในการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา

4. การจัดการและการเข้าถึงยาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ

เพื่อให้มีรายการยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติที่ครอบคลุมโรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุข ทุกโรค และให้ประชาชนสามารถเข้าถึงตำรับยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติทั้งในสถานบริการ สาธารณสุขทุกระดับและในครัวเรือนเพื่อการดูแลตนเอง โดยคัดเลือกตำรับยาสมุนไพรเข้าสู่บัญชียา หลัก แห่งชาติสนับสนุนการใช้ตำรับยาสมุนไพรทดแทนยาแผนปัจจุบัน ส่งเสริมการผลิตและขึ้น ทะเบียนตำรับ ยาสมุนไพร และผลักดันตำรับยาสมุนไพรให้เป็นยาสามัญประจำบ้าน

5. การใช้สมุนไพรในการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในชุมชนและบทบาทหมอพื้นบ้าน

เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสุขภาพในชุมชนด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านและหมอพื้นบ้านให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยรับรองและส่งเสริม สถานภาพของหมอพื้นบ้าน เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายหมอพื้นบ้าน และพัฒนาระบบสุขภาพ ประชาชน

6. การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น

เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ให้ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจกำหนดนโยบายและเข้าร่วมดำเนินการด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร โดยสื่อสารสาธารณะเพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้สมุนไพร สร้างภาพลักษณ์ “แพทย์แผนไทย” และ “การรักษาด้วยสมุนไพรไทย” รวมทั้งให้การศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีในการ ใช้สมุนไพรตั้งแต่วัยเด็ก

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างความเข้มแข็งของการบริหารและนโยบาย ภาครัฐเพื่อการขับเคลื่อนสมุนไพรไทยอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งของการบริหารและนโยบายของภาครัฐเพื่อการขับเคลื่อนสมุนไพรไทย อย่างยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนาโครงสร้างการบริหารงานในแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย การพัฒนา กฎหมายเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสมุนไพร การประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันด้านสมุนไพร การบริหารงานวิจัยและพัฒนาสมุนไพร การพิจารณากำหนดสมุนไพรที่มีศักยภาพเพื่อการส่งเสริม และการขับเคลื่อนแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยสู่ระดับภูมิภาค โดยยุทธศาสตร์นี้ประกอบด้วย 6 มาตรการ คือ

1. การพัฒนาโครงสร้างการบริหารสมุนไพร

เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ตามหลักธรรมาภิบาล โดยระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคมเข้ามาสู่การบริหารรัฐกิจ และเกิดอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบของหลายกระทรวง ทบวง กรม ในการพัฒนาสมุนไพรไทย โดย แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติและคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง การจัดตั้งสำนักงาน คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติและกำหนดผู้รับผิดชอบในกระทรวง ทบวงและกรมที่เกี่ยวข้อง

2. การพัฒนากฎหมายด้านการส่งเสริมและควบคุม ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

เพื่อให้เกิดการส่งเสริมผู้ประกอบการและควบคุมผลิตภัณฑ์สมุนไพร รวมถึงผลิตภัณฑ์ยาแผนโบราณและยาแผนไทยในลักษณะกฎหมายที่กำกับและควบคุมเป็นการเฉพาะโดยตราพระราชบัญญัติ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ของในและต่างประเทศ และจัดให้มีการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร

3. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสมุนไพรและระบบการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านสมุนไพร

เพื่อให้มีข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายในการวางแผนการพัฒนาสมุนไพรไทยและ จัดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ โดยให้มีระบบฐานข้อมูลสมุนไพรและระบบการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันด้านสมุนไพร

4. การเสริมสร้างกลไกการบริหารงานวิจัยและพัฒนาสมุนไพร

เพื่อแก้ปัญหาให้งานวิจัยสมุนไพรสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น โดยจัดสรร งบประมาณการวิจัยสมุนไพรให้ตรงทิศทาง ส่งเสริมภาคเอกชนให้ร่วมลงทุนด้านการวิจัย จัดทำอำนวยการ ความสะดวกในการค้นหานักวิจัยและผลงานวิจัย และเพิ่มการลงทุนในปัจจุบันฐานการวิจัย ได้แก่ สถานที่ เครื่องมือ และนักวิจัย

5. การส่งเสริมและพัฒนาสมุนไพร Product Champion

เพื่อให้เกิดทิศทางที่ชัดเจนในการวางแผนพัฒนาสมุนไพรให้ครบวงจรเป็นรายชนิด ทั้งนี้สมุนไพรที่กำหนดถือเป็นสมุนไพรที่มีศักยภาพระดับแนวหน้าของประเทศ ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ออกสู่ตลาดและสร้างเศรษฐกิจให้กับประเทศ โดยพิจารณาเพื่อกำหนดสมุนไพร Product Champion หาช่องว่างในการพัฒนาสู่ตลาดเพื่อกำหนดมาตรการพัฒนาเพิ่มเติมและขับเคลื่อนการพัฒนาสมุนไพร Product Champion ให้สำเร็จ

6. การพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City)

เพื่อถ่ายทอดมาตรการและแผนงานจากแผนแม่บทแห่งชาติลงไปสู่การพัฒนาในระดับภูมิภาค โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ทั้งการ ปลูกสมุนไพร การแปรรูป และการทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายสร้าง มูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างการเติบโตของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาศัยกลไกของประชารัฐและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) ใน พื้นที่จังหวัด โดยคัดเลือกจังหวัดที่มีความพร้อมเพื่อพัฒนาให้เป็นเมืองสมุนไพร (Herbal City) และ ส่งเสริมการพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) ให้เป็นบริบทของประเทศ

พื้นที่ของการทำวิจัย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ประวัติความเป็นมา

พยุหะคีรี เดิมเป็นเมืองๆ หนึ่งขึ้นอยู่กับจังหวัดนครสวรรค์ มีหน้าที่เก็บเงินส่วยอากร ผู้มีหน้าที่เก็บส่วยอากรสมัยนั้นชื่อ หลวงภูมิ ได้ตั้งบุตรชายของตนชื่อ จันทร ขึ้นเป็นเจ้าเมืองพยุหะคีรี มีที่ทำการอยู่ข้างวัดพระพรางค์เหลืองตำบลทาน้ำอ้อย ต่อมาได้ย้ายที่ทำการไปอยู่บ้านสระเศรษฐี ตำบลน้ำทรง ตั้งที่ทำการแบบชั่วคราวมีจวนเจ้าเมือง บ้านราชการ เรือนจำ (ล้อมด้วยไม้ไผ่) เจ้าเมืองคนต่อมา ชื่อ กั้น และ อิม ต่อมาเมื่อมีโจรกลุ่มหนึ่งคุมสมัครพรรคพวกประมาณ 40 คน เข้าทำการปล้นจวนเจ้าเมือง สถานที่ราชการ จึงได้ย้ายตัวเมืองพยุหะคีรีมาตั้งอยู่ที่คลองหลวงพิบูลย์ เมื่อสิ้นอายุเจ้าเมืองอิมแล้ว เจ้าเมืองคนต่อมาชื่อ ปุย ได้ย้ายตัวเมืองมาตั้งอยู่ที่บ้านท่าแร่ สร้างที่ว่าการอำเภอพยุหะคีรีขึ้น ณ ตำบลพยุหะ

อำเภอพยุหะคีรี ประกาศตั้งเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2473 ปัจจุบัน ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาตะเกกา หมู่ที่ 3 ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งพอจะสืบสาวราวเรื่องได้จากท่านผู้หลักผู้ใหญ่ หรือนิทานปรัมปราว่าลูกชายเจ้าพ่อสิงห์ หรือเจ้าพ่อเขาสิงห์รักใคร่อยู่กับ ลูกสาวเมืองสระเศรษฐี จึงได้จัด ขบวนขันหมากใหญ่เท่าภูเขามาตั้ง ไว้ตามทิศทางต่าง ๆ ทิศเหนือมีภูเขาโยง ภูเขาลูกนี้ติดต่อยกกันเป็นพิค กับแดนทางเหนือเพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย ที่จะมาชิงทรัพย์สินและขันหมาก ทิศตะวันออกมี เขาปกлян ทิศตะวันตกมีเขาพระแวง (ขณะนี้อยู่ในเขตอำเภอเมืองอุทัยธานีครั้งหนึ่ง) ขบวนขันหมากและผู้คนได้จัด อาหารคาว - หวานที่เขาฝอยทอง เมื่อกินอาหารคาว - หวานกันเสร็จแล้ว ก็นำถ้วยชามไปทำการล้างที่ บึงกระดิ่ง (ในบึงกระดิ่งนี้มีเศษถ้วยชามซึ่งเป็นของเก่าจมอยู่ในบึงเป็นจำนวนมาก) และได้จัดแก้วแหวน เงินทองซึ่งจะต้องนำไปให้ฝ่ายเจ้าสาวที่เขาแก้ว ตำบลพยุหะ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เรียกกันว่า เขาแก้ว ตลอดมา เมื่อได้เวลาอันเป็นมงคลจึงได้ทำการส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว โดยจัดขบวนเจ้าสาวล่องไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา ทำการส่งตัวเจ้าสาวที่เมืองสระเศรษฐี ซึ่งมีชื่อต่อมาจนถึงทุกวันนี้ว่า บ้านสระเศรษฐี ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าสืบต่อกันมาเป็นทำนองนิยายปรัมปราว่า ถึงวันดีคืนดี คือวันขึ้น 15 ค่ำ หรือวันธรรมสวนะ จะได้ยินเครื่องสาย มโหรี เป่าพาทย์ในสระเศรษฐีนั้น การที่อำเภอนี้มีชื่อประกอบด้วยคำบาลีสันสกฤตสองพยางค์ คือ พยุหะ กับ คีรี คำว่า พยุหะ แปลว่า ขบวนกองทัพ คำว่า คีรี แปลว่า ภูเขา พยุหะคีรีจึงแปลว่า กองทัพภูเขา หมายถึงการมีภูเขามากมายนั่นเอง ตามหลักภาษา คำนี้ไม่ต้องประวิสรรชนีย์ (เติมสระอะ) ที่ตัวท้ายของพยางค์แรก แต่ได้ใช้กันอย่างนี้มานานแล้ว และยังไม่มีการแก้ไขให้ถูกต้อง ที่ไม่มีการแก้ไขให้ถูกต้องเพราะอาจจะถือว่าเป็นคำนามเข้ากรณียกเว้นได้ ไม่อาจสืบเรื่องราวได้ว่า ใครเป็นผู้ตั้งชื่อนี้ แต่ยอมรับกันว่าเป็นชื่อที่เหมาะสม เพราะฝั่งซ้ายแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนเหนือ เต็มไปด้วยภูเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกันมากมาย ถ้าหากมองดี ๆ แล้ว เบื้องบนจะเห็นภูเขาต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกองทัพที่เคลื่อนพลไปรุก

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรแยกอายุ อำเภอพะเยา จังหวัดนครสวรรค์ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561

หน่วย : คน

ลักษณะข้อมูล	ชาย	หญิง	รวม
แยกตามเพศ	24,787	25,971	50,758
แยกตามลักษณะสถานะของบุคคล			
ผู้ที่มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน	24,419	25,844	50,263
ผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน	27	16	43
ผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านกลาง (ทะเบียนซึ่งผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดให้จัดทำขึ้นสำหรับ ลงรายการบุคคลที่ไม่อาจมีชื่อในทะเบียนบ้าน)	232	100	332
ผู้ที่อยู่ระหว่างการย้าย (ผู้ที่ย้ายออกแต่ยังไม่ได้ย้ายเข้า)	109	11	120

ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน (2561)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จักรพงศ์ (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรโดยการสัมภาษณ์จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในตำบลหนองหมื่นถ่าน จำนวน 84 ราย เกษตรกรมีความต้องการบริการส่งเสริมความรู้ในการปลูกข้าวนาปรังในระดับมากในหลายประเด็น ได้แก่ 1) การคัดเลือกพันธุ์ข้าว 2) การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว 3) การปลูกข้าว 4) การจัดการดิน 5) การไถกลบตอซัง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังต้องการรูปแบบ วิธีการส่งเสริมให้ความรู้ในระดับมากหลายวิธี ได้แก่ 1) ไปเยี่ยมให้คำแนะนำในพื้นที่ 2) ถ่ายทอดผ่านผู้นำทางการเกษตรในชุมชน 3) การฝึกอบรม 4) การจัดทำแปลงสาธิตในพื้นที่ และ 5) การจัดหน่วยเคลื่อนที่ออกให้คำแนะนำในพื้นที่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังต้องการการฝึกอบรมแบบแยกเนื้อหาการอบรมออกเป็นครั้งๆไป ต้องการวิธีการฝึกอบรมแบบทั้งบรรยายและฝึกปฏิบัติจริง เกษตรกรต้องการได้รับการสนับสนุนและบริการในระดับมาก 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การประสานงานแหล่งเงินทุน 2) การตลาด 3) การวางแผนการผลิตและการตลาด 4) การประกันราคาผลผลิต 5) การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร 6) การติดตามให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ 7) การสนับสนุนให้มีแหล่งบริการวัสดุอุปกรณ์ เกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรแตกต่างกันมีความต้องการรับบริการการส่งเสริมการปลูกข้าวนาปรังแตกต่างกันในบางประเด็น

จักรพงษ์ และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพด้านการเกษตรของประชาชน ตำบลตันหยงลิมอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ควรมีการศึกษา รูปแบบหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการต่อการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง และประชาชนในพื้นที่ควรมีบทบาทมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และกำหนดทิศทางการพัฒนาอาชีพ การใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมองหาพื้นที่ใหม่ โดยการจัดกลุ่มคน ระดมทุน และดำเนินกิจกรรมหลายๆ ด้านให้มีประสิทธิภาพ สร้างรายได้ต่อครอบครัวที่เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น รวมทั้งเร่งเสริมสร้างความสงบสุขในพื้นที่ เพื่อให้กลไกการผลิตและการตลาดเกิดขึ้นอย่างเต็มที่ จะช่วยสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และมีการพัฒนาอย่างมั่นคงยั่งยืนสืบไป

สุพัฒตรา และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของเกษตรกรต่อการได้รับการพัฒนาการเกษตร จากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทอง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับ ความต้องการของเกษตรกรต่อการได้รับการพัฒนาการเกษตรจาก อบต.ห้วยทอง อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 ได้แก่ เพศ จำนวนแหล่งเงินกู้ และที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล และการเข้าร่วมกิจกรรม ของ อบต.ห้วยทอง ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ อบต.ห้วยทอง ควรจัดกิจกรรมพัฒนาการเกษตรให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เช่น การฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานเกี่ยวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การส่งเสริมอาชีพหลังฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกษตร เน้นการกระจายข้อมูลข่าวสารการเกษตรผ่านสื่อบุคคล ที่หลากหลาย การจัดให้มีแหล่งรับซื้อ สินค้าเกษตรและการสร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น

นฤชล (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรบนพื้นที่สูงจังหวัดเลย ผลจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการในวิธีการส่งเสริม 3 แบบ ได้แก่ แบบรายบุคคลเน้นการเยี่ยมเยียนเป็นหลัก แบบรายกลุ่มเน้นการจัดเวทีเสวนาในกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกิดการจัดการปัญหาาร่วมกันและแบบมวลชน เน้นส่งเสริมด้วยเอกสารวิชาการเพื่อให้เกษตรกรสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองและขยายผลได้กว้างขวางขึ้น ซึ่งความรู้ที่ต้องการให้มีการส่งเสริมคือ ความรู้เพื่อรองรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนที่ภาคเกษตรจะได้รับ ผลกระทบและแนวทางการจัดการรองลงมาเป็นเทคโนโลยีการผลิต ปัญหาอยู่ในระดับน้อยเป็นปัญหาด้านวัชพืช ดิน พันธุ์พืช แหล่งน้ำ และโรค/แมลงศัตรู หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเกษตรบนพื้นที่สูงในจังหวัดเลยสามารถนำไปใช้กำหนด เป็นแนวทางในการส่งเสริม โดยการส่งเสริมเยี่ยมเยียนในพื้นที่ร่วมกับการใช้เวทีเสวนากลุ่มในการกำหนด แนวทางในการจัดการปัญหา ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม เช่น การทำไร่เลื่อนลอย การพังทลายของหน้าดิน การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาด ทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นชุมชน ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาการ

ส่งเสริมการเกษตรและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการส่งเสริมที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริงและยั่งยืน

อัญชลี (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สำเร็จการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา มีอาชีพหลักทำสวนมะพร้าว มีพื้นที่ทำการเกษตร 6-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.9 และมีประสบการณ์ในการทำการเกษตร 30 ปีขึ้นไป สภาพ การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย การเปรียบเทียบสภาพการจัดการความรู้ ปัญหาและ อุปสรรคตามตัวแปร พบว่าด้านเพศ ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ

ยงยุทธ และคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์และการบริหารจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน ของเกษตรกรในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยทำกับกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการรับการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ด้วย โดยเข้ารับการส่งเสริมทำเกษตรอินทรีย์และรับกระบวนการเรียนรู้การบริหาร จัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน พบว่า หลังรับการส่งเสริม เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารศัตรูพืชโดยวิธี ผสมผสานแตกต่างจากก่อนรับการส่งเสริม เกษตรกรประสบปัญหาสำคัญเรื่องการขาดเงินทุนหมุนเวียนสำหรับทำการเกษตร และ ปัญหาเงินไม่เหลือออกมังก่อนและหลังรับการส่งเสริม แต่แนวโน้มของปัญหาลดลง เนื่องมาจากรายจ่ายการซื้อปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพสำหรับการเกษตรอินทรีย์ เพราะ เกษตรกรผลิตขึ้นมาใช้เอง แม้ว่าเกษตรกรงดใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี แต่ในช่วงระหว่างรับการส่งเสริม เกษตรกรประสบ ปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดและงดใช้ เนื่องจากความเคยชินและพื้นที่เกษตรกรรม ข้างเคียงยังไม่ลดหรืองดใช้ และปัญหาภายหลังรับการส่งเสริม คือ ผลผลิตยังไม่ผ่านการรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

วิจิตรา (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปลูกพืชสมุนไพรแบบยั่งยืนของเกษตรกรตามพันธสัญญาที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จากการวิจัยพบว่าการปลูกพืชสมุนไพรแบบยั่งยืนของเกษตรกรตามพันธสัญญาที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร การเข้าสู่การเป็นเกษตรกรตามพันธสัญญาเกิดจากเกษตรกรประสบกับปัญหาจากอาชีพเดิมคือ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับและเกษตรกรเองมีความต้องการที่จะปลูกพืชแบบยั่งยืนเป็นผลให้เกษตรกร ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการปลูกพืชสมุนไพรแบบยั่งยืนตามพันธสัญญา การปลูกพืชสมุนไพรแบบยั่งยืนของเกษตรกร จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่ทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้กำหนดมาตรฐานขึ้น ภายใต้การควบคุมดูแลจากเจ้าหน้าที่เกษตรอินทรีย์ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ผลที่เกิดจากการปลูก

พืชสมุนไพรของเกษตรกรตามพันธสัญญาโดยภาพรวม สภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น หลังจากที่มีการใช้สารเคมีสะสมมานาน เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีสุขภาพที่ดีขึ้นตามลำดับ อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี

दनัย และ อรรถศาสตร์ (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ต้นทุนการปลูกพืชสมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเชียงใหม่ จากงานวิจัยพบว่าการปลูกพืชสมุนไพร 4 ชนิด มีการเตรียมดินที่เหมือนกัน การปลูกไพลกับเสลดพังพอน ส่วนว่านสาวหลงจะเหมือนกับขมิ้นชัน สมุนไพรทั้ง 4 ชนิด มีวิธีการดูแลรักษาเหมือนกัน และไม่ใช่ปุ๋ยเคมี สมุนไพรไพลว่านสาวหลงและขมิ้นชัน จะเก็บเกี่ยวได้หลังจากปลูก 2 ปี ส่วนเสลดพังพอนสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังปลูก 6 เดือน และต้นทุนการปลูกไพลเท่ากับ 7,687.50 บาท/ไร่ ว่านสาวหลงเท่ากับ 6,647.70 บาท/ไร่ เสลดพังพอนเท่ากับ 10,803.75 บาท/ไร่ และขมิ้นชันเท่ากับ 25,647.50 บาท/ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่อฤดูกาลปลูกเท่ากับ 400, 320, 400 และ 280 กก./ไร่ ตามลำดับ

ฐาปณี และจุฑารัตน์ (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ด้านสมุนไพรกรณีศึกษา กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังมีความรู้แน่นหนาในด้านการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และแปรรูปสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ มีเป้าหมายเพื่อใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพ แบบพึ่งพาตนเอง การพัฒนากลุ่ม และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรที่ครบวงจร พร้อมทั้งเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคคลภายในและภายนอกชุมชน ปัญหาที่พบในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ ภาระงาน ของสมาชิกมีมาก สมาชิกในกลุ่มไม่กล้าเสนอความคิดเห็นที่แตกต่าง ขาดการรวบรวมจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบ และการ สนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ขาดความต่อเนื่อง ด้านกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ ความรู้การสร้าง/แสวงหาความรู้ใหม่ การรวบรวมจัดเก็บความรู้การเผยแพร่/ถ่ายทอดความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยมีปัจจัยสนับสนุนได้แก่ ผู้นำกลุ่ม การมีส่วนร่วม ความกระตือรือร้น การเปิดใจ วัฒนธรรมภายในชุมชน เครือข่าย การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และการได้รับการยกย่องให้รางวัล

ภาคสรุป

การวิจัยเรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตรวจเอกสารต่างๆ มาใช้ในการวิจัย เพื่อให้มีความสมบูรณ์ และได้ผลตามวัตถุประสงค์

ในพื้นที่ทางการเกษตรของอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีการทำเกษตร โดยส่วนใหญ่เป็นการทำเกษตรในเชิงเดี่ยวซึ่งเป็นการทำลายดิน และยังเป็นปลูกพืชที่เหมือนกันทั้งหมดพอ

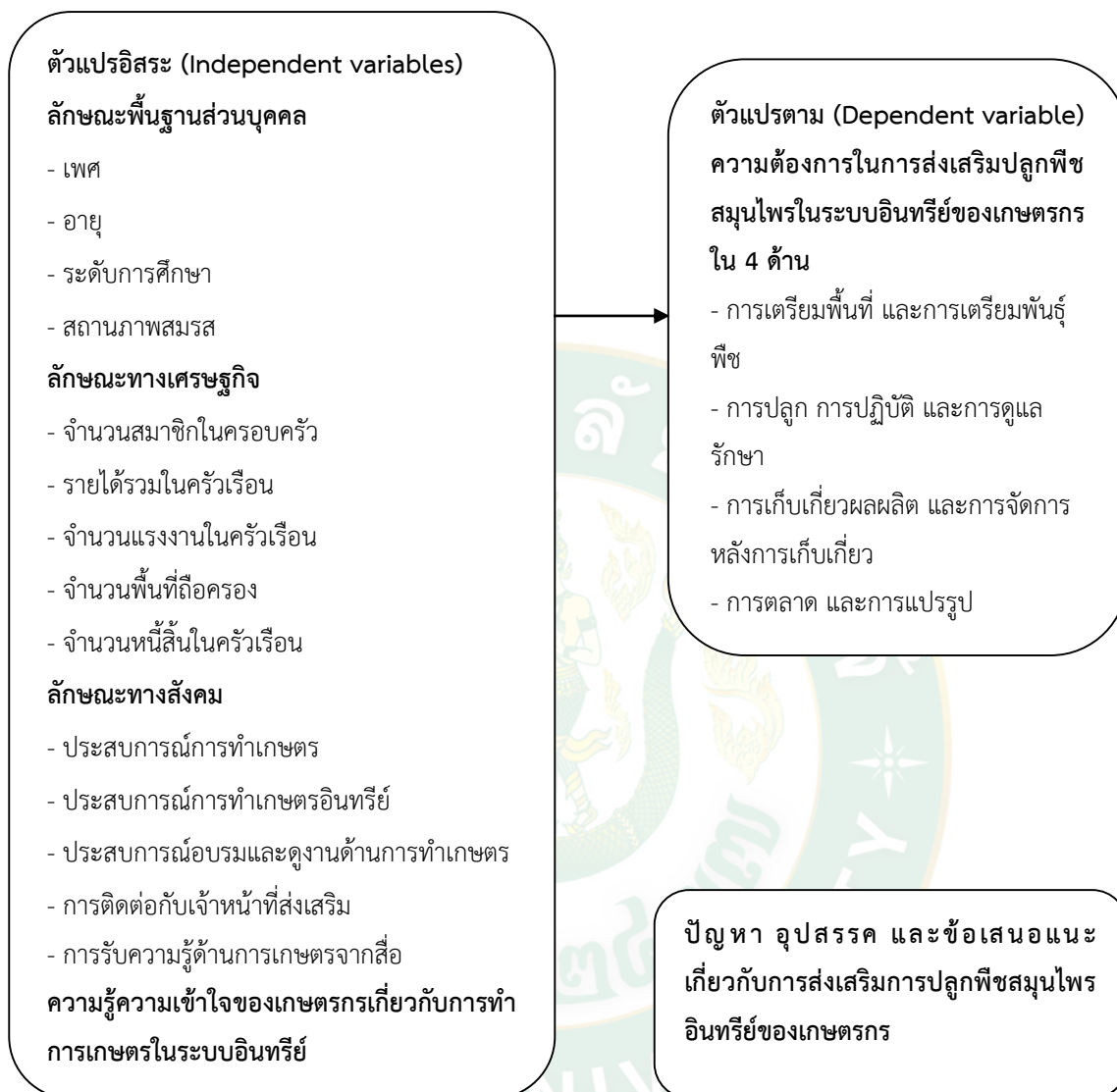
ราคาสินค้าเกษตรนั้นราคาตกต่ำก็ทำให้ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งยังมีการใช้สารเคมีในอัตราที่สูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการทราบถึงความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร เพื่อนำไปสู่การวางแผนการส่งเสริมให้แก่เกษตรกร เพราะปัจจุบันการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์เป็นทางเลือกที่ดีต่อสภาพแวดล้อม สุขภาพ ความต้องการของตลาด และราคาผลผลิตที่สูง

ผู้วิจัยจึงต้องการทราบความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพะเยา จังหวัดนครสวรรค์ ว่าเกษตรกรมีความสนใจมากน้อยเพียงใด และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในอนาคตต่อไป

จากการศึกษางานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องจึงเป็นที่มาของกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐาน คือ ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรใน อำเภอยุพหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ได้กำหนดขั้นตอน การศึกษาภายใต้หัวข้อต่อไปนี้

1. ประเภทของการวิจัย
2. สถานที่ดำเนินการทำวิจัย
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. ระยะเวลาในการวิจัย
9. งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

ประเภทของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเป็นการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่าง 1 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ถึง 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากเป็นแหล่งเกษตรกรรม มีพื้นที่เหมาะสมที่จะสามารถปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ได้ แหล่งน้ำที่มีพร้อม การคมนาคมที่ดีถือเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 380 คน ซึ่งได้จากการสุ่มจำนวน 6 ตำบลจากทั้งหมด 11 ตำบล ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีการจับสลาก ได้จำนวนตำบลตัวอย่าง ดังนี้รวมทั้งสิ้น 8,070 คน โดยแบ่งเป็น

1. ตำบลพยุหะเกษตรกรทั้งหมด 1,603 คน
2. ตำบลเนินมะกอกเกษตรกรทั้งหมด 1,128 คน
3. ตำบลนิคมเขาบ่อแก้วเกษตรกรทั้งหมด 1,670 คน
4. ตำบลเขาทะเลเกษตรกรทั้งหมด 1,442 คน
5. ตำบลสระทะเลเกษตรกรทั้งหมด 1,098 คน
6. ตำบลเขาทองเกษตรกรทั้งหมด 1,219 คน

ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 8,070 คน กลุ่มตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการศึกษา ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดขนาด กลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5 โดยใช้สูตรคำนวณขนาดของตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ

n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N	คือ	ขนาดของประชากรทั้งหมด
e	คือ	ความคลาดเคลื่อน

แทนค่าจากสูตร

เกษตรกรในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

$$\text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{8070}{1 + 8070 (0.05)^2}$$

จากการคำนวณจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเท่ากับ 381.109 จากนั้นนำมาคำนวณตามสัดส่วนประชากร เพื่อหาขนาดตัวอย่างประชากรในแต่ละตำบล

จากสูตร	$n_i = \frac{N_i n}{N}$	
เมื่อ		
n_i	คือ	ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรในแต่ละตำบล
n	คือ	ขนาดของกลุ่มประชากร
N	คือ	ขนาดของประชากรทั้งหมด
N_i	คือ	ขนาดของประชากรในแต่ละตำบล

จากการคำนวณได้ตัวอย่างตัวอย่างประชากรในแต่ละตำบลดังนี้

1. ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรตำบลพยุหะ	75 คน
2. ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรตำบลเนินมะกอก	53 คน
3. ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรตำบลนิคมเขาบ่อแก้ว	78 คน
4. ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรตำบลเขากะลา	67 คน
5. ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรตำบลสระทะเล	51 คน
6. ขนาดตัวอย่างตัวอย่างประชากรตำบลเขาทอง	57 คน
ขนาดตัวอย่างประชากรทั้งหมดรวม	381 คน

จากการคำนวณจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเท่ากับ 381.109 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลของเกษตรกรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 380 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งแบบสอบถามได้สร้างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ประกอบด้วยแบบสอบถามปลายเปิด และแบบสอบถามปลายปิด โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม โดยใช้แบบสอบถามเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended question) และปลายปิด (Close-ended question)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ และกิจกรรมการส่งเสริมการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นคำถามแบบปรนัย โดยให้เลือกตอบถูกและผิด รวมทั้งหมด 15 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร โดยแบบสอบถามจะใช้คำถามปลายปิด (Close-ended question)

มาตรวัดแบบอันดับ โดยคำถามจะใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของ Likert โดยมีรายละเอียดดังนี้

มีความต้องการระดับมากที่สุด	= 5 คะแนน
มีความต้องการระดับมาก	= 4 คะแนน
มีความต้องการระดับปานกลาง	= 3 คะแนน
มีความต้องการระดับน้อย	= 2 คะแนน
มีความต้องการระดับน้อยที่สุด	= 1 คะแนน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เพื่อสอบถามเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า และจากการตรวจเอกสารเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือในการทดสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ในแบบสัมภาษณ์ โดยที่ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบจะพิจารณาว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามจุดประสงค์หรือไม่ ถ้าแน่ใจว่า “ตรง” จะกาเครื่องหมายในช่อง +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น “ไม่ตรง” จะกาเครื่องหมายในช่อง -1 และถ้าไม่แน่ใจว่า “ตรงหรือไม่” จะกาเครื่องหมายในช่อง 0 แล้วนำเสนอประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เมื่อตรวจสอบแล้วนำค่าคะแนนที่ได้มาหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC)

จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R คือ ผลรวมคะแนนจากผู้ตรวจสอบ

N คือ จำนวนผู้ตรวจสอบ

ถ้าค่าคำนวณที่ได้มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าคำถามข้อดังกล่าวนั้นตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจากการทดสอบข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ รวมทั้งข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ

ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร จากนั้นทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5-1.0 เห็นว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การตรวจสอบความยากง่ายของแบบทดสอบ (Difficulty) โดยใช้สูตรดังนี้

จากสูตร

$$P = \frac{R_H + R_L}{N_H + N_L}$$

เมื่อ

P	คือ	ค่าความยากของข้อสอบแต่ละข้อ
R _H	คือ	จำนวนผู้สอบที่ตอบถูกในกลุ่มสูง
R _L	คือ	จำนวนผู้สอบที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ
N _H	คือ	จำนวนผู้สอบที่ตอบในกลุ่มสูง
N _L	คือ	จำนวนผู้สอบที่ตอบในกลุ่มต่ำ

เกณฑ์การพิจารณาระดับค่าความยากของข้อสอบแต่ละข้อที่ได้จากการคำนวณ จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 ซึ่งจะมีรายละเอียดเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

0.80 – 1.00	หมายถึงเป็นข้อสอบที่ง่ายมาก ควรตัดทิ้ง หรือนำไปปรับปรุง
0.60 – 0.80	หมายถึงเป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย ใช้ได้ดี
0.40 – 0.60	หมายถึงเป็นข้อสอบที่มีความยากง่ายปานกลาง ดีมาก
0.20 – 0.40	หมายถึงเป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก ใช้ได้ดี
≤ 0.20	หมายถึงเป็นข้อสอบที่ยากมาก ควรตัดทิ้ง หรือนำไปปรับปรุง

พบว่าข้อสอบที่นำไปใช้ในการวัดผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.260 ถึง 0.780 ผลจากการตรวจสอบความยากง่ายในแบบทดสอบความรู้หมายความว่า เป็นแบบทดสอบที่มีความยากง่ายปานกลางถึงดีมากเหมาะที่จะนำไปใช้ต่อ

3. การตรวจสอบอำนาจการจำแนก (Discrimination) โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้

จากสูตร

$$r = \frac{H - L}{(n_1 + n_2)/2}$$

เมื่อ

r	คือ	ค่าอำนาจการจำแนก
H	คือ	จำนวนคนที่ตอบข้อสอบถามข้อนั้นถูกในกลุ่มคนเก่ง
L	คือ	จำนวนคนที่ตอบข้อสอบถามข้อนั้นถูกในกลุ่มคนไม่เก่ง

n_1 คือ จำนวนคนในกลุ่มอ่อน

n_2 คือ จำนวนคนในกลุ่มแก่

ค่าอำนาจในการจำแนกจะเป็นได้ทั้งค่าบวกและค่าลบ โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าอำนาจจำแนกออกเป็นช่วงดังต่อไปนี้

0.60 – 1.00	หมายถึงดีมาก
0.40 – 0.59	หมายถึงดี
0.20 – 0.39	หมายถึงพอใช้
0.10 – 0.19	หมายถึงต่ำ ต้องปรับปรุง
0.00 – 0.09	หมายถึงต่ำมาก ต้องปรับปรุง
-1.00 – 0.01	หมายถึงติดลบ ต้องปรับปรุง

พร้อมทั้งได้ตรวจสอบระหว่างกลุ่มที่ได้คะแนนสูงและกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ โดยการวิเคราะห์ T- test แบบ Independent สองกลุ่มที่อิสระจากกัน เพื่อทดสอบคะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มตัวอย่างในระดับที่ 25 % นั้น พบว่าแต่ละข้อมีค่าอำนาจการจำแนกอยู่ระหว่าง 0.27-0.53 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี เหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

4. การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้ทำวิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ และแก้ไขในด้านความเที่ยงตรงด้านเนื้อหามาแล้ว ไปทำการทดสอบกับเกษตรกรในพื้นที่อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับเกษตรกรในพื้นที่อำเภอยุทธศาสตร์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยการใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach

จากสูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum si^2}{st^2} \right)$$

เมื่อ

α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n คือ จำนวนข้อของแบบสอบถาม

$\sum si^2$ คือ ผลรวมความแปรปรวนของแบบสอบถามรายข้อ

st^2 คือ ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

จากการแทนค่าในสูตร จะต้องได้ผลการทดสอบในระดับที่เท่ากับ หรือมากกว่าระดับของความน่าเชื่อถือที่ยอมรับได้ คือ 0.7 จึงจะถือว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ พบว่าความน่าเชื่อถือที่ยอมรับได้ คือ 0.812 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตัวเอง โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมดังนี้

1. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยทำการสุ่มจากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอ พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ จำนวน 380 คน
2. นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และทำการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อแปลผล และสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้อง และทำการจัดลำดับข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows 17.1 เพื่อการวิจัย และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อที่จะอธิบายข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการแปลความหมายประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบทดสอบความรู้ จากแบบทดสอบโดยใช้ข้อสอบประเภท ถูกผิด จำนวน 15 ข้อ โดยแบ่งช่วงคะแนน ดังนี้

0 – 5	คะแนน	หมายถึงเกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับน้อย
6 – 10	คะแนน	หมายถึงเกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง
11 – 15	คะแนน	หมายถึงเกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก

3. การวิเคราะห์ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลโดยใช้คะแนนค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ และคำนวณค่าน้ำหนักเฉลี่ย โดยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เลือกคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เป็นจริง โดยเลือกคำตอบตามแบบสัมภาษณ์ว่าความต้องการในระดับใด จากระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ต่อข้อความต่างกัน โดยลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามความคิดของ Likert Scale ซึ่งประกอบด้วย 5 ระดับคือ

มีความต้องการระดับมากที่สุด	=	5 คะแนน
มีความต้องการระดับมาก	=	4 คะแนน
มีความต้องการระดับปานกลาง	=	3 คะแนน
มีความต้องการระดับน้อย	=	2 คะแนน
มีความต้องการระดับน้อยที่สุด	=	1 คะแนน

จากนั้นนำคะแนนที่ได้ตามความจริงมาคำนวณหาน้ำหนักค่าเฉลี่ยเพื่อตีความหมายให้เป็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด ตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย		ระดับของความต้องการ
4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความต้องการระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความต้องการระดับมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความต้องการระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความต้องการระดับน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความต้องการระดับน้อยที่สุด

4. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ตามแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งจากการสังเกต และจัดกลุ่มสนทนานำมาวิเคราะห์ โดยการจำแนกประเภทและเปรียบเทียบ สรุปผลในลักษณะของการบรรยายรายงาน โดยการพรรณนา

ระยะเวลาในการทำวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน คือตั้งเดือนสิงหาคม 2561 ถึงเดือน กรกฎาคม 2562

ตารางที่ 2 ระยะเวลาในการทำวิจัย

กิจกรรม	2561						2562					
	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.
วางแผนโครงการวิจัย												
สำรวจแหล่งข้อมูล												
ตรวจเอกสาร												
ทำโครงร่างวิทยานิพนธ์												
เสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์												
เก็บรวบรวมข้อมูล												
วิเคราะห์ข้อมูล												
เขียนรายงานการวิจัย												
สรุปผล และจัดพิมพ์												
เสนอวิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา												

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัย

1. ค่าเอกสารและสำเนาเอกสาร	5,000 บาท
2. ค่าเดินทาง	3,000 บาท
3. ค่าใช้จ่ายทั่วไป	5,000 บาท
4. ค่าจัดพิมพ์เล่มโครงร่าง และวิจัย	7,000 บาท
รวมงบประมาณ	20,000 บาท

แหล่งเงินทุน ทุนส่วนตัวของผู้ทำวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 380 คน โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะเศรษฐกิจ และลักษณะสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร 5) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลผลการวิจัยและวิจารณ์ในรูปแบบของตารางและคำบรรยาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 3 ข้อมูลการศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 4 ข้อมูลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 5 ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

เพศ จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.37 และเพศชาย ร้อยละ 47.63 (ตารางที่ 3) เหตุผลมาจากจำนวนประชากรของอำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมด 50,758 คน เป็นเพศชายจำนวน 24,787 คน เพศหญิง 25,971 คน ซึ่งเห็นได้ชัดจากการที่ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรเป็นเพศหญิงที่มากกว่าเพศชาย

ทำให้กรอบของสังคมหรือวัฒนธรรมของประเทศไทยและท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตพอสมควร รวมทั้งเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งจากเดิมที่เกษตรกรต้องเป็นผู้ชาย มีหน้าที่ในการทำการเกษตรกรรม ได้เปลี่ยนไปเนื่องจากประชากรเพศหญิงที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่ดีขึ้นจากเพศหญิงมีหน้าที่ในการสนับสนุนช่วยเหลือทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว เช่น การคัดผลผลิต การแปรรูปผลผลิต ทำให้เพศหญิงสามารถทำการเกษตรได้ด้วยตัวเอง

อายุ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 39 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 16 ปี และสูงสุดมีอายุ 73 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.99 รองลงมาคืออายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.84 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.05 และส่วนน้อยมีอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.21 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งนี้เป็นผลมาจากอาชีพเกษตรกรถือเป็นอาชีพหลักในการสร้างรายได้ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ประกอบกับสังคมไทยในปัจจุบันมีการเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้วยสภาพทางกายภาพของร่างกายที่ถดถอยลงเกษตรกรรุ่นเก่าจึงมีการส่งต่อการทำเกษตรทั้งทักษะการทำเกษตร ให้กับลูกหลานรุ่นหลัง และตนเองไปทำงานในส่วนสนับสนุนและช่วยเหลือทางการเกษตรแทน ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่สะท้อนถึงผลการศึกษาวิจัยจึงเป็นกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี เป็นส่วนใหญ่

ระดับการศึกษา จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คิดเป็นร้อยละ 38.95 รองลงมาจบการศึกษาในระดับอนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คิดเป็นร้อยละ 33.68 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 15.00 และส่วนน้อยจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 12.37 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เนื่องจากปัจจุบันระบบการศึกษาที่มีภาคบังคับอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จึงทำให้ในปัจจุบันเกษตรกรมีการศึกษามากกว่าเกษตรกรในอดีตที่การศึกษาภาคบังคับอยู่ที่ระดับประถมศึกษา

สถานภาพ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 59.74 รองลงมาคือมีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 20.79 และน้อยสุดคือมีสถานภาพหย่าร้าง และหม้าย คิดเป็นร้อยละ 9.74 เท่ากัน (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างครึ่งหนึ่งมีสถานภาพสมรส ทั้งนี้อาจมีเหตุผลสืบเนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีมากที่สุดคืออายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31-40 ปี และรองลงมาคือ น้อยกว่า 30 ปี พบว่าเป็นช่วงอายุของการสร้างครอบครัวของผู้ชายและ

การออกเรือนของผู้หญิงถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับตัวเอง ทั้งในด้านการมีทายาทในการสืบสกุล และด้านการสร้างหารายได้จากการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

(n=380)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	181	47.63
หญิง	199	52.37
อายุ (ปี)		
น้อยกว่า และเท่ากับ 30	102	26.84
31 – 40	106	27.89
41 – 50	99	26.05
มากกว่า 50	73	19.21
$\bar{x}$ = 39.60 Min-Max = 16 - 73 SD.= 12.360		
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า	57	15.00
มัธยมศึกษา หรือ ปวช.	148	38.95
ปวส. หรืออนุปริญญา	128	33.68
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	47	12.37
สถานภาพ		
สมรส	227	59.74
โสด	79	20.79
หม้าย	37	9.74
หย่าร้าง	37	9.74

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน โดยต่ำสุดมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 คน และสูงสุด 9 คน ซึ่งส่วนใหญ่ครัวเรือนจะมีจำนวนสมาชิก 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 58.42 รองลงมา มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 38.95 และมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 6 คน อยู่เพียงร้อยละ 2.63 เท่านั้น (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ครัวเรือนละ 4 คน และจากการสอบถามและการสังเกตเพิ่มเติมยังพบอีกว่า ครัวเรือนหนึ่งจะประกอบด้วย ผู้สูงอายุ บิดา มารดา และบุตร ทั้งนี้อาจ เนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับการทดแทนบุญคุณของบิดา มารดา และประกอบกับความนิยมในการมีบุตรน้อยลงจึงทำให้มีการอยู่ร่วมกันของครอบครัวในรูปแบบบิดา มารดา บุตร และปู่ย่าตายาย เหมือนในอดีตแต่จำนวนสมาชิกน้อยลง

จำนวนแรงงานในครัวเรือน จากการศึกษพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการทำเกษตรกรรมต่อครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน โดยต่ำสุดมีแรงงาน 1 คน และสูงสุดมี 5 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีแรงงานอยู่ระหว่าง 1-2 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 78.16 รองลงมา มีจำนวนแรงงาน 3-4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.58 และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่มีมากกว่า 4 คน เพียงร้อยละ 0.26 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีเพียงครัวเรือนละ 2 คนเท่านั้น และจากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า แรงงานในแต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่จะอยู่ในแบบคู่สามีภรรยาที่ทำเกษตรร่วมกัน และยังพบอีกว่าบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจะอยู่ในช่วงวัยเรียน และในครัวเรือนยังมีสมาชิกที่สูงอายุอยู่ด้วย จึงทำให้แรงงานในครัวเรือนมีค่อนข้างน้อย

จำนวนพื้นที่ถือครอง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 7.09 ไร่ต่อครัวเรือน โดยต่ำสุดไม่มีพื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนเลย และสูงสุด 100 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.42 รองลงมา มีพื้นที่ถือครอง 5-10 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.84 และเกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 10 ไร่ต่อครัวเรือน มีเพียงร้อยละ 14.74 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาจำนวนพื้นที่ถือครองของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองขนาดไม่ใหญ่มากนักโดยกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ กับกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 5 - 10 ไร่ต่อครัวเรือนมีจำนวนที่ใกล้เคียงกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการแบ่งมรดกจากบรรพบุรุษ และเกษตรกรบางรายไม่มีพื้นที่ถือครองเลย โดยอาศัยการเช่า หรือรับจ้างเฝ้าสวน เพื่อแลกกับพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำการเกษตรกรรม

รายได้ของครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 15,938.94 บาท ต่อเดือน โดยมีรายได้ต่ำสุดที่ 4,000 บาทต่อเดือน และสูงสุดที่ 200,000 ต่อเดือน ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 61.84 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 27.37 มีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาทต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 7.89 และมีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน อยู่เพียงร้อยละ 2.89 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่า รายได้ภาคการเกษตรของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีรายได้น้อยสุดและรายได้สูงสุด จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า รายได้ของเกษตรกรแต่ละครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับขนาด วิธีการจัดการ พื้นที่ จำนวน ชนิดพืชที่ปลูกและอาชีพเสริมอื่น ๆ

หนี้สินของครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 123,909.21 บาท โดยมีครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินเลย และมีหนี้สินสูงสุดที่ 800,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่มีหนี้สินอยู่ต่ำกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 52.11 รองลงมาคือมีหนี้สินมากกว่า 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.05 มี และมีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,000-200,000 บาท มีอยู่ร้อยละ 21.84 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่าหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินเลย และที่หนี้สินสูงสุด จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า หนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้สินระยะยาวที่เกิดจากการกู้เงินมาลงทุนในการทำการเกษตร การกู้เงินเพื่อซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และการกู้เพื่อซื้อรถยนต์มาใช้งาน โดยการกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตร และบริษัทสินเชื่อของภาคเอกชน

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

(n=380)

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1 - 3	148	38.95
4 - 6	222	58.42
มากกว่า 6	10	2.63
$\bar{X} = 3.91$ Min-Max = 1 - 9 SD.= 1.382		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
1 - 2	297	78.16
3 - 4	82	21.58
มากกว่า 4	1	0.26
$\bar{X} = 1.96$ Min-Max = 1 - 5 SD.= .883		
จำนวนพื้นที่ถือครอง (ไร่)		
น้อยกว่า 5	165	43.42
5 - 10	159	41.84
มากกว่า 10	56	14.74
$\bar{X} = 7.09$ Min-Max = 0 - 100 SD.= 9.137		
รายได้ของครัวเรือน (บาทต่อเดือน)		
น้อยกว่า 10,000	104	21.37
10,000 - 20,000	235	61.84
20,001 - 30,000	30	7.89
มากกว่า 30,000	11	2.89
$\bar{X} = 15,938.94$ Min-Max = 40,000 - 200,000 SD.= 15335.761		
หนี้สินของครัวเรือน (บาท)		
น้อยกว่า 100,000	198	52.11
100,000 - 200,000	83	21.84
มากกว่า 200,000	99	26.05
$\bar{X} = 123,909.21$ Min-Max = 0 - 800,000 SD.= 123158.152		

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

ประสบการณ์ในการทำเกษตร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 16 ปี โดยมีประสบการณ์ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 50 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.84 รองลงมามีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 16-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.16 และที่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.00 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 16 ปี และส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า เป็นการทำเกษตรที่รับช่วงต่อจากบิดามารดา และสอดคล้องกับอายุของเกษตรกร โดยเฉลี่ยที่ 39 ปี ประมาณช่วง 15-16 ปีที่แล้วเป็นช่วงที่ใกล้เคียงกันกับการที่เกษตรกรบางส่วนสำเร็จการศึกษาและกำลังเริ่มต้นอาชีพ

ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 1 ปี โดยมีประสบการณ์สูงสุด 4 ปี และผู้ที่ไม่มีความรู้ประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์เลย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ไม่มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์เลยถึง 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 89.21 รองลงมามีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์อยู่ระหว่าง 2 - 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.53 และที่มีประสบการณ์มากกว่า 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.26 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีประสบการณ์ทำเกษตรอินทรีย์น้อยมากจากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า เนื่องจากเกษตรกรยังไม่ยอมรับในการทำเกษตรอินทรีย์ ทั้งด้านความสะดวกสบาย ด้านตลาดที่จะมารองรับ การวางแผนการจัดการ และเวลาในการดูแลรักษา

ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี โดยมีประสบการณ์สูงสุด 2 ครั้งต่อปี และผู้ที่ไม่ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเลย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ไม่มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 74.74 รองลงมามีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร 1 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 23.68 และที่มีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร 2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 1.58 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร น้อยมาก จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ทำอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว เกษตรกรยังทำอาชีพเสริมอย่างอื่นควบคู่ด้วย เช่น การรับจ้างทั่วไป ทำให้การจัดการเวลาที่อบรมและดูงานด้านการเกษตรของเกษตรกรนั้นเป็นไปได้ยาก

การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี โดยต่ำสุดคือ ไม่เคยมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเลย และสูงสุด คือ 2 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่ ไม่เคยติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเลย

คิดเป็นร้อยละ 83.16 รองลงมา มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 1 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 16.58 และมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากกว่า 2 ครั้งต่อปีอยู่เพียงร้อยละ 0.26 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเลย จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมพบว่า เกษตรกรไม่มีความสนใจในการเข้าร่วมประชุมต่างๆ ที่มีการจัดขึ้น เนื่องจากมีการทำอาชีพเสริมอื่น ๆ ทำให้การจัดการเวลาเป็นสิ่งที่ยาก

การรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่างๆ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่างๆ เฉลี่ยประมาณ 3 ช่องทางต่อเดือน โดยต่ำสุดคือได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ 2 ช่องทางต่อเดือน และสูงสุดอยู่ที่ 5 ช่องทางต่อเดือน ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ 2 ช่องทางต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 42.37 รองลงมาได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ 3 ช่องทางต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 37.37 ได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ 4 ช่องทางต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 19.47 และส่วนน้อยร้อยละ 0.79 ที่ได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ 5 ช่องทางต่อเดือน (ตารางที่ 5)

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ (เกษตรกรสามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) มากที่สุดจากสื่อออนไลน์ Facebook (เฟซบุ๊ก) จำนวน 316 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 83.16 รองลงมา ได้แก่ การพูดคุยหรือคำบอกเล่าของคนรู้จัก จำนวน 194 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 51.05 รายการโทรทัศน์ จำนวน 144 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 37.89 วิทยุ จำนวน 143 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 37.63 เว็บไซต์ของราชการ จำนวน 100 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 26.32 สื่อออนไลน์ Line (ไลน์) จำนวน 85 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 22.37 และหนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร หรือแผ่นพับจำนวน 79 คนจากทั้งหมด 380 คน ร้อยละ 20.79 ตามลำดับ ปัจจุบันสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารมากกว่าการใช้โทรทัศน์ในระบบเดิม แต่การพูดคุยและบอกเล่ากันจากคนรู้จักยังถือว่าเป็นช่องทางที่ได้รับความรู้ข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญเหมือนเช่นในอดีต

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

(n=380)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม (ปี)		
1 - 15	235	61.84
16 - 30	88	23.16
มากกว่า 30	57	15.00
$\bar{x}$ = 15.71 Min-Max = 1 - 50 S.D.= 12.177		
ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ (ปี)		
0 - 1	339	89.21
2 - 3	40	10.53
มากกว่า 3	1	0.26
$\bar{x}$ = 0.58 Min-Max = 0 - 4 S.D.= .734		
การเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร	284	74.74
1	90	23.68
2	6	1.58
$\bar{x}$ = 0.26 Min-Max = 0 - 2 S.D.= .478		
การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	316	83.16
1	63	16.58
2	1	0.26
$\bar{x}$ = 0.17 Min-Max = 0 - 2 S.D.= .383		

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n=380)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
การรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ รวมทุกช่องทาง การรับความรู้ด้านการเกษตร (ช่องทางต่อเนื่อง)		
2	161	42.37
3	142	37.37
4	74	19.47
5	3	0.79
$\bar{X} = 2.78$ Min-Max = 2 - 5 S.D.= .778		
วิทยุ		
ไม่ได้รับ	237	62.37
ได้รับ	143	37.63
รายการโทรทัศน์		
ไม่ได้รับ	236	62.11
ได้รับ	144	37.89
สื่อออนไลน์ Facebook (เฟซบุ๊ก)		
ไม่ได้รับ	64	16.84
ได้รับ	316	83.16
สื่อออนไลน์ Line (ไลน์)		
ไม่ได้รับ	295	77.63
ได้รับ	85	22.37

หมายเหตุ   เกษตรกรสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n=380)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เว็บไซต์ของราชการจำนวน		
ไม่ได้รับ	280	73.68
ได้รับ	100	26.32
การพูดคุยหรือคำบอกเล่าของคนรู้จัก		
ไม่ได้รับ	186	48.95
ได้รับ	194	51.05
หนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร หรือแผ่นพับ		
ไม่ได้รับ	301	79.21
ได้รับ	79	20.79

หมายเหตุ เกษตรกรสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

ข้อมูลความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบทดสอบความรู้เป็นจำนวนทั้งหมด 15 ข้อ จากนั้นได้นำมาตรวจนับคะแนน เพื่อจัดระดับความรู้ของเกษตรกรออกเป็น 3 ระดับ คือ

- 0-5 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับน้อย
- 6-10 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง
- 11-15 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก

จากการทดสอบระดับความรู้พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.16 รองลงมาคือ เกษตรกรความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 28.68 และเกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์อยู่ในระดับน้อยร้อยละ 13.16 เมื่อเฉลี่ยคะแนนความรู้ทั้งหมด 15 ข้อ พบว่า เกษตรกรมีความรู้เฉลี่ย 9 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 2 คะแนน และสูงสุด 15 คะแนน (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร
เกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

(n=380)

ระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก	109	28.68
เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง	221	58.16
เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับน้อย	50	13.16
$\bar{X} = 8.84$ Min-Max = 2 - 15 S.D.= 2.586		

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 60.01 ขึ้นไปมีจำนวน 7 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 1 การทำเกษตรอินทรีย์ คือการทำเกษตรให้ปลอดภัยจากสารเคมีทุกขั้นตอน คิดเป็นร้อยละ 76.84 รองลงมาคือ ข้อที่ 2 การทำการเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ได้ คิดเป็นร้อยละ 74.5 ข้อที่ 7 การเริ่มต้นปลูกพืชในระบบอินทรีย์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 71.32 ข้อที่ 6 การทำการเกษตรอินทรีย์จะส่งผลดีต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ คิดเป็นร้อยละ 63.42 ข้อที่ 13 การกำจัดวัชพืช โรคพืช และแมลง ของการทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นใช้สารเคมีเป็นวิธีที่ดี และเร็วที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.15 ข้อที่ 14 การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะดำเนินการให้ทั้งหมดโดยที่เกษตรกรไม่ต้องทำอะไรเลย คิดเป็นร้อยละ 61.32 และข้อที่ 8 เกษตรกรนั้นสามารถทำการเกษตรอินทรีย์ได้โดยไม่ต้องพึ่งหน่วยงานเกษตรหรือราชการ คิดเป็นร้อยละ 60.26 (ตารางที่ 7)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกระหว่างร้อยละ 50.00 ถึง ร้อยละ 60.00 มีจำนวน 5 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 9 ตลาดผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์นั้นมีน้อยไม่คุ้มที่จะทำจึงต้องปลูกพืชผสมในระบบเคมีด้วย คิดเป็นร้อยละ 59.21 ข้อที่ 5 ในระหว่างที่พืชมีการเจริญเติบโตในระบบการทำเกษตรอินทรีย์ควรปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด คิดเป็นร้อยละ 58.16 ข้อที่ 3 การทำการเกษตรอินทรีย์มีเพียงแต่การปลูกพืชเท่านั้น (ไม่รวมการเลี้ยงสัตว์) คิดเป็นร้อยละ 57.11 ข้อที่ 11 ผลผลิตจากการทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นขายได้ราคาน้อยกว่าผลผลิตในระบบเคมี คิดเป็นร้อยละ 55.00 และข้อที่ 4 การทำการเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการได้แบบการทำเกษตรแบบทั่ว ๆ ไปเพียงแต่ไม่ใช้สารเคมีเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 51.05 (ตารางที่ 7)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 50.00 มีจำนวน 3 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 10 การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นไม่สามารถใช้เครื่องทุ่นแรงได้ คิดเป็น

ร้อยละ 48.68 ข้อที่ 15 การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นเกษตรกรไม่สามารถทำการขุดสระน้ำเพื่อ
กักเก็บน้ำได้ต้องใช้น้ำประปาหรือน้ำที่หน่วยงานราชการจัดให้คิดเป็นร้อยละ 42.89 ข้อที่ 12 การทำ
เกษตรในระบบอินทรีย์นั้นไม่สามารถทำในครั้งละมาก ๆ เหมือนการทำเกษตรในระบบเคมี คิดเป็น
ร้อยละ 39.74 (ตารางที่ 7)

จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรใน
ระบบอินทรีย์อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นผลมาจากการทำเกษตรในระบบอินทรีย์กำลังเป็นที่นิยม
มากในปัจจุบัน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจึงได้รับรู้ข่าวสารและความรู้มาพอสมควร แต่เกษตรกรกลุ่ม
ตัวอย่างยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง ในทางปฏิบัติและวิธีดำเนินการ ดังนั้นการส่งเสริมให้ความรู้
แก่เกษตรกรอย่างจริงจังเพื่อให้เกษตรกรที่ได้รับความรู้ที่แท้จริงและสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำ
เกษตรในระบบอินทรีย์

(n=380)

	คำถามความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำ เกษตรในระบบอินทรีย์	ผลการคำตอบ	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
1	การทำเกษตรอินทรีย์ คือการทำเกษตรให้ปลอดภัยจาก สารเคมีทุกขั้นตอน	88 (23.16)	292 (76.84)
2	การทำเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการร่วมกับการ เลี้ยงสัตว์ได้	97 (25.53)	283 (74.47)
3	การทำเกษตรอินทรีย์มีเพียงแต่การปลูกพืชเท่านั้น(ไม่ รวมการเลี้ยงสัตว์)	163 (42.89)	217 (57.11)
4	การทำเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการได้แบบการ ทำการเกษตรแบบต่างๆ ไปเพียงแต่ไม่ใช้สารเคมีเท่านั้น	186 (48.95)	194 (51.05)
5	ในระหว่างที่พืชมีการเจริญเติบโตในระบบการทำเกษตร อินทรีย์ควรปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่าง เคร่งครัด	159 (41.84)	221 (58.16)
6	การทำเกษตรอินทรีย์จะส่งผลดีต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ	139 (36.58)	241 (63.42)
7	การเริ่มต้นปลูกพืชในระบบอินทรีย์ความรู้เกี่ยวกับเกษตร อินทรีย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ	109 (28.68)	271 (71.32)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

(n=380)

	คำถามความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำ เกษตรในระบบอินทรีย์	ผลการคำตอบ	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
8	เกษตรกรนั้นสามารถทำการเกษตรอินทรีย์ได้โดยไม่ต้อง พึ่งหน่วยงานเกษตรหรือราชการ	151 (39.74)	229 (60.26)
9	ตลาดผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์นั้นมีน้อยไม่คุ้มที่จะทำจึง ต้องปลูกพืชผสมในระบบเคมีด้วย	155 (40.79)	225 (59.21)
10	การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นไม่สามารถใช้เครื่องทุ่น แรงได้	195 (51.32)	185 (48.68)
11	ผลผลิตจากการทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นขายได้ราคา น้อยกว่าผลผลิตในระบบเคมี	171 (45.00)	209 (55.00)
12	การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นไม่สามารถทำในครั้งละ มาก ๆ เหมือนการทำเกษตรในระบบเคมี	229 (60.26)	151 (39.74)
13	การกำจัดวัชพืช โรคพืช และแมลง ของการทำเกษตรใน ระบบอินทรีย์นั้นใช้สารเคมีเป็นวิธีที่ดี และเร็วที่สุด	140 (36.84)	240 (63.16)
14	การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะ ดำเนินการให้ทั้งหมดโดยที่เกษตรกรไม่ต้องทำอะไรเลย	147 (38.68)	233 (51.32)
15	การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นเกษตรกรไม่สามารถทำ การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำได้ต้องใช้น้ำประปาหรือน้ำที่ หน่วยงานราชการจัดให้	217 (57.11)	163 (42.89)
$\bar{X} = 8.83$		Min-Max = 2 - 15	S.D.= 2.586

ตอนที่ 3 ข้อมูลความต้องการในการส่งเสริมปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร

ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช 2) ด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา 3) ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และ 4) ด้านการตลาดและแปรรูป ได้กำหนดให้คำถามแต่ละด้านมีข้อคำถามย่อยด้านละ 10 ข้อ รวมมีข้อคำถามทั้งหมด 40 ข้อ จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อจัดระดับของทัศนคติตามเกณฑ์ที่ได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง มีความต้องการระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง มีความต้องการระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง มีความต้องการระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง มีความต้องการระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง มีความต้องการระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.11 (S.D.=.268) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยความต้องการมากที่สุดอยู่ในด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา มีค่าเฉลี่ย 3.15 (S.D.=.417) อยู่ในระดับความต้องการปานกลาง รองลงมาได้แก่ ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.11 (S.D.=.416) อยู่ในระดับความต้องการปานกลาง ด้านการตลาด และแปรรูป มีค่าเฉลี่ย 3.08 (S.D.=.399) อยู่ในระดับความต้องการปานกลาง และด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช มีค่าเฉลี่ย 3.08 (S.D.=.348) อยู่ในระดับความต้องการปานกลาง (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร
ในระบบอินทรีย์

(n=380)

ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ในระบบอินทรีย์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความ ต้องการ
1) ด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช	3.08	.348	ปานกลาง
2) ด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา	3.15	.417	ปานกลาง
3) ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	3.11	.416	ปานกลาง
4) ด้านการตลาด และแปรรูป	3.08	.399	ปานกลาง
รวม	3.11	.268	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์คะแนนในการแปลผล

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความต้องการระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความต้องการระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความต้องการระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความต้องการระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความต้องการระดับน้อยที่สุด

เมื่อนำข้อมูลความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์พิจารณาข้อ
คำถามย่อยในแต่ละด้าน ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช

ผลการศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช ซึ่งมีข้อย่อยทั้งหมด 10 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความต้องการด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ช่วยจัดหาและคัดเลือกเมล็ดพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์ให้เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3.23) รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 6 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม จัดฝึกอบรมในเรื่องการเตรียมพื้นที่ปลูก และการเตรียมพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.21) ข้อที่ 5 การสาธิตและลงมือทำด้วยกันกับเจ้าหน้าที่ในการเตรียมดิน และพื้นที่ปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.19) ข้อที่ 7 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมนำเกษตรกรไปดูงานในเรื่องการเตรียมพื้นที่ปลูก และการเตรียมพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.17) ข้อที่ 8 การสนับสนุนการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ร่วมกับการจัดทำศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.11) ข้อที่ 1

การวางแผนการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ให้เหมาะสม(ค่าเฉลี่ย 3.09) ข้อที่ 9 การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช (ค่าเฉลี่ย 3.04) ข้อที่ 10 จัดหาสินค้าดอกเบี๋ยต่ำ เพื่อสนับสนุนการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร(ค่าเฉลี่ย 3.02) ข้อที่ 2 การวางแผนการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ร่วมกับกิจกรรมอย่างอื่น เช่น การปลูกพืชผสมผสาน (ค่าเฉลี่ย 2.98) และข้อที่ 3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม นำตัวอย่างดินไปวิเคราะห์หาสารเคมีตกค้างก่อนปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 2.88) (ตารางที่ 9)

2. ด้านการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษา

การศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา ซึ่งมีข้อย่อยทั้งหมด 10 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความต้องการด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 8 ให้ความรู้เกี่ยวกับ ชนิด ประโยชน์ และลักษณะของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด (ค่าเฉลี่ย 3.21) รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 3 ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.18) ข้อที่ 4 ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา และบำรุงดิน (ค่าเฉลี่ย 3.18) ข้อที่ 2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบน้ำในการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.16) ข้อที่ 7 การเพาะชำกล้าไม้ของพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.16) ข้อที่ 10 การลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการปลูก การปฏิบัติ และการดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 3.16) ข้อที่ 5 ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตฮอร์โมนพืช และปุ๋ยอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.14) ข้อที่ 9 การกำจัดวัชพืช โรคพืช และแมลงในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.13) ข้อที่ 6 การใช้สารอินทรีย์ประเภทต่างๆ และฮอร์โมนพืชเพื่อเพิ่มคุณภาพผลิตผล (ค่าเฉลี่ย 3.12) และข้อที่ 1 กำหนดแผนการปลูก การปฏิบัติ และการดูแลรักษาพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.08) (ตารางที่ 10)

3. ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

การศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 10 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความต้องการด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 3 การให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดผลผลิตตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ย 3.21) รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 4 การตรวจสอบราคาค้างหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.20) ข้อที่ 5 การให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตตามความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.15) ข้อที่ 10 การจัดตั้งสถานที่รวบรวมและเก็บรักษาผลในขั้นตอนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.15) ข้อที่ 7 การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดส่งผลผลิตเพื่อจัดจำหน่ายตามความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.14) ข้อที่ 2 การให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.12) ข้อที่ 1 ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.09) ข้อที่ 8

การให้ความรู้เกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการบรรจุผลผลิตตามมาตรฐาน และความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.08) ข้อที่ 6 การให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บรักษาผลผลิตตามความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.00) และข้อที่ 9 การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 2.93) (ตารางที่ 11)

4. ด้านการตลาดและแปรรูป

การศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรรอบบิบบอินทรีย์ด้านการตลาด และแปรรูป ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 10 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความต้องการด้านการตลาด และแปรรูป สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 8 การกำหนดราคา และทำหนังสือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสำหรับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.23) รองลงมา ได้แก่ข้อที่ 7 กำหนดหลักเกณฑ์ราคาผลผลิตตามคุณภาพผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.19) ข้อที่ 9 การจัดตั้งตลาดหรืองานแสดงสินค้าที่เป็นผลผลิต และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.17) ข้อที่ 10 การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการแปรรูป และเพิ่มมูลค่าของผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.15) ข้อที่ 5 การออกแบบบรรจุภัณฑ์พืชสมุนไพรอินทรีย์ให้มีความสวยงามและทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 3.09) ข้อที่ 2 การกำหนดและวางแผนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.07) ข้อที่ 4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมติดต่อประสานงานเพื่อช่วยจัดหาอุปกรณ์การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.03) ข้อที่ 6 การรับรองมาตรฐานของผลผลิต และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปแล้ว (ค่าเฉลี่ย 3.02) ข้อที่ 1 การกำหนดและวางแผนการตลาดให้เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 2.95) และข้อที่ 3 การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์เพื่อจำหน่ายผลผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 2.94) (ตารางที่ 12)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อศึกษาในแต่ละด้านพบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา มากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษาพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ ไม่กล้าที่จะลองผิดลองถูก รองลงมาคือ ด้านการตลาดและแปรรูป เนื่องจากเกษตรกรตลาดรับซื้อผลผลิตหรือสมุนไพรอินทรีย์นั้นยังไม่แน่นอน หากผลผลิตออกสู่ตลาดแล้วจะไม่มีตลาดรับซื้อ จึงทำให้เกษตรกรมีความต้องการในด้านนี้ และในด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช นั้นเกษตรกรมองว่ามันเป็นเรื่องที่ไม่ไกลตัวหรือเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนักทำให้มีความต้องการในทั้ง สองด้านนี้น้อยกว่าด้านที่กล่าวมาข้างต้น

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบอบอินทรีย์ ในด้านการเตรียมพื้นที่และการเตรียมพันธุ์พืช (n=380)

	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	ความต้องการมากที่สุด	ความต้องการมาก	ความต้องการปานกลาง	ความต้องการน้อย	ความต้องการน้อยที่สุด			
1. การวางแผนการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์	3 (0.79)	75 (19.74)	221 (58.16)	81 (21.32)	-	3.09	.666	ปานกลาง
2. การวางแผนการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ร่วมกับกิจกรรมอย่างอื่น เช่น การปลูกพืชผสมผสาน	-	53 (13.95)	267 (70.26)	60 (15.79)	-	2.98	.546	ปานกลาง
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม นำตัวอย่างดินไปวิเคราะห์หาสารเคมีตกค้างก่อนปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์	-	44 (11.58)	257 (67.63)	70 (18.42)	9 (2.37)	2.88	.619	ปานกลาง
4. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ช่วยจัดหาและคัดเลือกเมล็ดพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์ให้เกษตรกร	25 (6.58)	73 (19.21)	247 (65.00)	35 (9.21)	-	3.23	.704	ปานกลาง
5. การสาธิตและลงมือทำด้วยกันกับเจ้าหน้าที่ในการเตรียมดิน และพื้นที่ปลูก	-	114 (30.00)	225 (59.21)	41 (10.79)	-	3.19	.610	ปานกลาง
รวม						3.08	.348	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบอบอินทรีย์ในด้านการศึกษาและการปฏิบัติดูแลรักษา

(n=380)

ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร ในระบอบอินทรีย์ ด้านการศึกษาและการปฏิบัติดูแลรักษา	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบอบอินทรีย์					S.D.	ผลลัพธ์
	ความ ต้องการ มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ความต้องการ น้อยที่สุด		
1. กำหนดแผนการปลูก การปฏิบัติ และการดูแลรักษาพืช สมุนไพรในระบอบอินทรีย์	6 (1.58)	102 (26.84)	210 (55.26)	41 (10.79)	21 (5.53)	.810	ปานกลาง
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบน้ำในการปลูกสมุนไพร ในระบอบอินทรีย์	-	112 (29.47)	218 (57.37)	48 (12.63)	2 (0.53)	.647	ปานกลาง
3. ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมในการปลูกพืช สมุนไพรในระบอบอินทรีย์	8 (2.11)	124 (32.63)	192 (50.53)	41 (10.79)	15 (3.95)	.803	ปานกลาง
4. ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา และบำรุงดิน	-	107 (28.16)	235 (61.84)	36 (9.47)	2 (0.53)	.606	ปานกลาง
5. ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตฮอร์โมนพืช และปุ๋ยอินทรีย์	8 (2.11)	106 (27.89)	199 (52.37)	67 (17.63)	-	.721	ปานกลาง
รวม						3.15	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n=380)

	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์						S.D.	แปลผล	
	ความต้องการ			ความต้องการ					
	มากที่สุด	ปานกลาง	น้อยที่สุด	มากที่สุด	ปานกลาง	น้อยที่สุด			
6. การใช้สารอินทรีย์ประเภทต่าง ๆ และฮอร์โมนพืชเพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิต	-	83 (21.84)	259 (68.16)	38 (10.00)	-		3.12	.552	ปานกลาง
7. การเพาะชำกล้าไม้ของพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์	4 (1.05)	138 (36.32)	170 (44.74)	49 (12.89)	19 (5.00)		3.16	.844	ปานกลาง
8. ให้ความรู้เกี่ยวกับ ชนิด ประโยชน์ และลักษณะของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด	-	139 (36.58)	190 (50.00)	41 (10.79)	10 (2.63)		3.21	.734	ปานกลาง
9. การกำจัดวัชพืช โรคพืช และแมลงในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์	-	123 (32.37)	189 (52.11)	43 (11.32)	16 (4.21)		3.13	.769	ปานกลาง
10. การลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการปลูก การปฏิบัติ และการดูแลรักษา	-	127 (33.42)	185 (48.68)	68 (17.89)	-		3.16	.700	ปานกลาง
							3.15	.417	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ในด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (n=380)

	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์					S.D.	แปลผล	
	ความต้องการมากที่สุด	ความต้องการมาก	ความต้องการปานกลาง	ความต้องการน้อย	ความต้องการน้อยที่สุด			$\bar{x}$
1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิต	8 (2.11)	105 (27.63)	196 (51.58)	57 (15.00)	14 (3.68)	3.09	.807	ปานกลาง
2. การให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการจัดการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	-	96 (25.26)	236 (62.11)	46 (12.11)	2 (0.53)	3.12	.617	ปานกลาง
3. การให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกเมล็ดตามมาตรฐานที่กำหนดไว้	13 (3.42)	105 (27.63)	211 (55.53)	51 (13.42)	-	3.21	.710	ปานกลาง
4. การตรวจสอบสารตกค้างหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต	8 (2.11)	87 (22.89)	259 (68.16)	26 (6.84)	-	3.20	.589	ปานกลาง
5. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตตามความเหมาะสม	14 (3.68)	119 (31.32)	178 (46.84)	48 (12.63)	21 (5.53)	3.15	.887	ปานกลาง
						3.11	.416	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 (ต่อ)

(n=380)

ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์				S.D.	แปลผล	
	ความต้องการมากที่สุด	ความต้องการมาก	ความต้องการปานกลาง	ความต้องการน้อยที่สุด			
	ความถี่	ความถี่	ความถี่	ความถี่	$\bar{x}$		
6. การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บรักษาผลผลิตตามความเหมาะสม	-	62 (16.32)	261 (68.68)	52 (13.68)	5 (1.32)	3.00	ปานกลาง
7. การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดส่งผลผลิตเพื่อจำหน่ายตามความเหมาะสม	13 (3.42)	112 (29.47)	188 (49.47)	50 (13.16)	17 (4.47)	3.14	ปานกลาง
8. การให้ความรู้เกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการบรรจุผลผลิตตามมาตรฐาน และความเหมาะสม	9 (2.37)	81 (21.32)	225 (59.21)	62 (16.32)	3 (0.79)	3.08	ปานกลาง
9. การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาผลผลิต	-	100 (26.32)	181 (47.63)	71 (18.68)	28 (7.37)	2.93	ปานกลาง
10. การจัดตั้งสถานที่รวบรวมและเก็บรักษาผลผลิตในขั้นตอนการจัดจำหน่าย	6 (1.58)	106 (27.89)	208 (54.74)	60 (15.79)	-	3.15	ปานกลาง
รวม						3.08	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบอบอินทรีย์ในด้านการตลาดและแปรรูป

(n=380)

ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ในด้านการตลาด และแปรรูป	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบอบอินทรีย์					S.D.	แปรรูป
	ความต้องการมากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ความต้องการน้อยที่สุด		
1. การกำหนดและวางแผนการตลาดที่เหมาะสม	13 (3.42)	92 (24.21)	172 (45.26)	68 (17.89)	35 (9.21)	2.95	ปานกลาง
2. การกำหนดและวางแผนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์	5 (1.32)	56 (14.74)	280 (73.68)	39 (10.26)	-	3.07	ปานกลาง
3. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชสมุนไพรในระบอบอินทรีย์เพื่อจำหน่ายผลผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์	-	112 (29.47)	167 (43.95)	68 (17.89)	33 (8.68)	2.94	ปานกลาง
4. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมติดต่อบริษัทเพื่อช่วยจัดหาอุปกรณ์การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์	-	62 (16.32)	267 (70.26)	51 (13.42)	-	3.03	ปานกลาง
5. การออกแบบบรรจุภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์ที่มีความสวยงามและทันสมัย	10 (2.63)	93 (24.47)	211 (55.53)	53 (13.95)	13 (3.42)	3.09	ปานกลาง
รวม						3.08	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตารางที่ 12 (ต่อ)

(n=380)

	ระดับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์				S.D.	แปลผล
	ความต้องการมากที่สุด	ความต้องการมาก	ความต้องการปานกลาง	ความต้องการน้อยที่สุด		
6. การรับรองมาตรฐานของผลผลิต และผลิตภัณฑ์แปรรูปแล้ว	-	53 (13.95)	282 (74.21)	45 (11.84)	3.02 .508	ปานกลาง
7. กำหนดหลักเกณฑ์ราคาผลผลิตตามคุณภาพผลผลิต	7 (1.84)	118 (31.05)	196 (51.58)	59 (15.53)	3.19 .710	ปานกลาง
8. การกำหนดราคา และทำหนังสือสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	7 (1.84)	103 (27.11)	249 (65.53)	14 (3.68)	3.23 .634	ปานกลาง
9. การจัดตั้งตลาดหรืองานแสดงสินค้าที่เป็นผลผลิต และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรอินทรีย์	7 (1.84)	122 (32.11)	194 (51.05)	42 (11.05)	3.17 .798	ปานกลาง
10. การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการแปรรูป และเพิ่มมูลค่าของผลผลิต	-	97 (25.53)	243 (63.95)	40 (10.53)	3.15 .582	ปานกลาง
รวม					3.08 .348	ปานกลาง

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับความต้องการส่งเสริม ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = ความต้องการมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = ความต้องการมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = ความต้องการปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = ความต้องการน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = ความต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการ ในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร โดยการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระหลายตัวว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความสัมพันธ์ในทิศทางใด (เชิงบวกหรือเชิงลบ) กับตัวแปรตามและมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ใช้ตัวแปรอิสระจำนวน 15 ตัวแปร โดยแบ่งตัวแปรอิสระออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา
2. ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ถือครองรายได้ในครัวเรือน หนี้สินในครัวเรือน
3. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ประสบการณ์การทำเกษตรกรรม ประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ ประสบการณ์การเข้าร่วมอบรมและดูงานด้านการเกษตร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่างๆ

4. ปัจจัยเสริม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์

ในส่วนของตัวแปรตาม คือ ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรซึ่งประกอบไปด้วยด้านย่อยทั้งหมด 4 ด้าน คือ

1. ด้านการเตรียมพื้นที่และการเตรียมพันธุ์พืช
2. ด้านการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษา
3. ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว
4. ด้านการตลาดและแปรรูป

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและตัวแปรอิสระด้วยตนเอง
2. การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและตัวแปรอิสระด้วยกันเอง

ก่อนการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ด้วยกัน โดยใช้วิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และได้กำหนดรหัสการวัด และการจัดกลุ่มของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดัง ตารางที่ 13

ตารางที่ 13 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร

ตัวแปร/การกำหนดรหัส	รายละเอียด	การวัด
ตัวแปรตาม		
NEED	ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ยจาก 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช 2. ด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา 3. ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 4. ด้านการตลาด และแปรรูป
ตัวแปรอิสระ		
SEX	เพศ	ชาย=1,หญิง=0
AGE	อายุ	จำนวน (ปี)
STATUS	สถานภาพ	สมรส=1 อื่นๆ=0
EDU	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า=1 อื่นๆ=0
MEMB	สมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (คน)
LABOR	แรงงานในครัวเรือน	จำนวน (คน)
LAND	พื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน (ไร่)
INCOME	รายได้ในครัวเรือน	จำนวน (บาทต่อเดือน)
DEBT	หนี้สินในครัวเรือน	จำนวน (บาท)
EXP.A	ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม	จำนวน (ปี)
EXP.O	ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์	จำนวน (ปี)
TRAIN	การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อเดือน)
CONT	การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อเดือน)
INFO	การรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่างๆ	จำนวน (ช่องทางต่อเดือน)
KNOW	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรในระบบอินทรีย์	คะแนน (0-15)

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์) จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 15 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ (EXP.OAGE) และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรในระบบอินทรีย์ (KNOW) (ตารางที่ 14)

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเอง

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ที่ว่าต้องมีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง (Multi collinearity) อันเป็นการละเมิดเงื่อนไขของการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Suchart Prasitrat, 2003) เมื่อทดสอบพบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงกว่า 0.80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง (Multi collinearity) อันเป็นการละเมิดเงื่อนไขของการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (ตารางที่ 14) จึงสามารถนำไปเข้าสมการถดถอยพหุคูณเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ต่อไปได้

ตารางที่ 12 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความต่อเนื่องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรอินทรีย์

ตัวแปร	NEED	SEX	AGE	EDU	STATUS	MEMB	LABOR	INCOME	LAND	DEBT	EXPA	EXPO	TRAIN	CONT	INFO
SEX	-0.026														
AGE	.056	-0.047													
EDU	-0.060	.049	-0.182**												
STATUS	.078	-0.023	.181**	.051											
MEMB	.011	-0.024	.177**	-0.141*	.150**										
LABOR	-0.020	.094	-0.249**	.090	-0.078	.430**									
INCOME	-0.038	-0.009	-0.030	-0.064	.155**	.023	-0.026								
LAND	-0.044	-0.001	-0.094	-0.084	.129*	-0.025	-0.185**	.504**							
DEBT	.048	-0.016	.146*	.166*	.029	.037	-0.127*	.036	-0.173**						
EXPA	.025	-0.028	.060	-0.034	.104*	.107*	-0.127*	-0.047	-0.095	.130*					
EXPO	.114*	-0.016	.242**	-0.177**	.205**	.172**	-0.175**	-0.121*	.065	-0.005	.175**				
TRAIN	.003	-0.006	.213**	-0.099	-0.10	.111*	-0.236**	.039	-0.110*	-0.098	.141**	.509**			
CONT	.029	.042	-0.007	-0.019	-0.040	.008	-0.124*	.035	-0.098	.013	-0.004	.311**	.612**		
INFO	-0.030	.004	-0.033	-0.031	.003	-0.012	-0.048	-0.028	.030	-0.062	-0.014	-0.027	.034	.008	
KNOW	.209*	.061	.034	-0.120*	-0.078	.064	.017	-0.031	-0.087	.031	.013	.024	.050	.033	-.014

หมายเหตุ

- มีความสัมพันธ์เชิงตรงกันข้าม

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร

โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระ ทั้งหมด 15 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (SEX) อายุ (AGE) สถานภาพ (STAT) ระดับการศึกษา (EDU) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMB) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (LABOR) พื้นที่ถือครอง (LAND) รายได้ในครัวเรือน (INCOME) หนี้สินในครัวเรือน (DEBT) ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม (EXP.A) ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ (EXP.O) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (CONT) การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร (TRAIN) การรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ (INFO) และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ (KNOW) เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ (NEED) ซึ่งจะได้รูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ดังนี้

$$NEED = b_0 + b_1SEX + b_2AGE + b_3STAT + b_4EDU + b_5MEMB + b_6LABOR + b_7LAND + b_9INCOME + b_8EXP.A + b_{10}EXP.O + b_{11}CONT + b_{12}TRAIN + b_{13}DEBT + b_{14}INFO + b_{15}KNOW$$

โดยที่

NEED	=	ตัวแปรตามของสมการถดถอยพหุคูณ (ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์)
b_0	=	ค่าคงที่
$b_1 \dots b_{15}$	=	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ

ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Sig. F เท่ากับ .000 แสดงว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปรตาม คือ ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรอยู่ร้อยละ 78.30 ($R^2 = .783$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่า มีทั้งหมด 2 ตัวแปร คือ ประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ (Sig.=.025) และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ (Sig.=.001) ซึ่งทั้ง 2 ตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์ในทางบวก (ตารางที่ 15)

การอธิบายตัวแปรอิสระทั้งหมด 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น 1 ปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์สูงขึ้นอีก .051 คะแนน เนื่องจากเกษตรกรมีประสบการณ์จากการได้

ลงมือปฏิบัติเองมาแล้ว ทำให้เกษตรกรเห็นว่าการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์นั้นสามารถปฏิบัติได้จริง จึงมีความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์มากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์น้อยกว่าหรือไม่มีเลย

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้ว ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์สูงขึ้นอีก .022 คะแนน เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์มาพอสมควรแล้ว ทำให้เห็นว่าการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์นั้นสามารถทำได้จริง จึงมีความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม		
	ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์		
	B	t	Sig.
1. เพศ	-.020	-.742	.459
2. อายุ	.002	.886	.376
3. สถานภาพ	.046	1.537	.125
4. ระดับการศึกษา	-.017	-.565	.573
5. สมาชิกในครัวเรือน	-.013	-1.000	.318
6. แรงงานในครัวเรือน	.010	.483	.630
7. รายได้ในครัวเรือน	-6.015E-7	-.549	.584
8. หนี้สินในครัวเรือน	1.186E-7	1.006	.315
9. พื้นที่ถือครอง	.061	1.341	.181
10. ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม	-.002	-.751	.453
11. ประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์	.051	2.252	.025**
12. การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร	-.061	-1.476	.141
13. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	.032	.688	.492
14. การรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ	-.004	-.256	.798
15. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์	.022	4.095	.001**
Constant	2.857	25.130	0.000
R ² =0.783 (78.30%)		F=57.640	Sig. F=0.000**

หมายเหตุ

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 5 ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพร
ในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

จากการสอบถามในประเด็นปัญหาที่อาจกระทบต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และข้อเสนอแนะที่จะเป็นแนวทางในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์นั้น สามารถจัดกลุ่มของปัญหาและแนวทางแก้ไขได้ดังนี้

การศึกษาปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ได้พบถึงปัญหาที่สำคัญ คือ 1) เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องการกำหนดราคา 2) การทำหนังสือสัญญาซื้อขายล่วงหน้า 3) ข้อมูลช่องทางการจำหน่ายผลผลิต 4) ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุนเพื่อการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ และ 5) เกษตรกรยังขาดสื่อที่มีเนื้อหาในการนำเสนอการผลิตสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์ ที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ

โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ 1) ควรให้มีการพัฒนาการจัดการด้านการผลิตให้ถูกต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 2) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต 3) ควรมีการจัดการเงินทุนในการผลิตสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะเศรษฐกิจ และลักษณะสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร 5) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเขตอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 380 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973: 727) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้าด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

สรุปผล

สรุปผลการวิจัย เรื่องความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรในเขตอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษสามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 39 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีรายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย 15,938.59 บาทต่อเดือน จำนวนหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 123,909.21 บาท มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 7.09 ไร่ มีประสบการณ์การทำเกษตรเฉลี่ย 16 ปี มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์เฉลี่ย 1 ปี มีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี ได้รับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อเฉลี่ย 3 ช่องทางต่อเดือน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบ

อินทรีย์ของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ และความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

ส่วนการศึกษาปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ได้พบถึงปัญหาที่สำคัญ คือ เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องการกำหนดราคา การทำหนังสือสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และข้อมูลช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ตลอดจนขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุนเพื่อการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ที่มีความแตกต่างจากการผลิตในระบบเกษตรทั่วไปหรือการผลิตที่ใช้สารเคมี และเกษตรกรยังขาดความรู้ในด้านการจัดการ การผลิตสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ โดยควรให้มีการพัฒนาการจัดการด้านการผลิตให้ถูกต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ รวมถึงช่องทางการจำหน่ายผลผลิต อีกทั้งควรมีการจัดการเงินทุนในการผลิตสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.37 และเพศชายอยู่ที่ ร้อยละ 47.63 เหตุผลมาจากจำนวนประชากรของอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมด 50,758 คน เป็นเพศชายจำนวน 24,787 คน เพศหญิง 25,971 คน ซึ่งเห็นได้ว่า อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรเป็นเพศหญิงที่มากกว่าเพศชาย ทำให้กรอบของสังคมหรือวัฒนธรรมของประเทศไทยและท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตพอสมควร โดยมีอายุเฉลี่ย 39 ปี มีสถานภาพสมรส ทั้งนี้อาจมีเหตุผลสืบเนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีที่มากที่สุดคืออายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31-40 ปี เป็นช่วงอายุของการสร้างครอบครัวของผู้ชายและการออกเรือนของผู้หญิงถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับตัวเองและยังเป็นกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักในการสร้างรายได้ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ประกอบกับสังคมไทยในปัจจุบันมีการเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้วยสภาพทางกายภาพของร่างกายที่ถดถอยลงเกษตรกรรุ่นเก่าจึงมีการส่งต่อการทำเกษตรทั้งทักษะการทำเกษตรให้แก่คนรุ่นหลัง สอดคล้องกับประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม และประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ที่อยู่ในระดับที่น้อยเนื่องจากเกษตรอินทรีย์เพิ่งมีการประชาสัมพันธ์กันอย่างจริงจังในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากปัจจุบันระบบการศึกษาที่มีภาคบังคับอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จึงทำให้ในปัจจุบันเกษตรกรมีการศึกษา มากกว่าเกษตรกรในอดีตที่การศึกษาภาคบังคับอยู่ที่ระดับประถมศึกษา จึงทำให้ส่วนของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยความรู้ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ครัวเรือนละ 4 คน จำนวนแรงงานเฉลี่ยอยู่ 2 คน แรงงานในแต่ละครัวเรือนส่วน

ใหญ่จะอยู่ในแบบคู่สามมีภรรยาที่ทำเกษตรร่วมกัน ผลการวิจัยนี้ยังพบอีกว่าบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจะอยู่ในช่วงวัยเรียน และในครัวเรือนยังมีสมาชิกที่สูงอายุอยู่ด้วย จึงทำให้แรงงานในครัวเรือนมีค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนพื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนอยู่ที่ 7.09 ไร่ถือว่าขนาดไม่ใหญ่มาก โดยรายได้เฉลี่ยของเกษตรกรอยู่ที่ 15,938.94 บาทต่อเดือน และมีหนี้สินเฉลี่ย 123,909.21 บาทต่อครัวเรือน เป็นผลมาจากราคาผลผลิตที่ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรต้องมีการทำอาชีพเสริมอื่นๆ และจากจำนวนแรงงานที่น้อยเกษตรกรจึงยากต่อการวางแผนจัดการเวลา ให้เกิดการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการอบรมและศึกษาดูงานด้านการเกษตร อยู่ในระดับที่น้อยตามไปด้วย

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรนั้นจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร โดยที่เกษตรกรที่มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้นจะมีความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้อาจมีเหตุผลเนื่องจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์การทำเกษตรอินทรีย์นั้นได้มีการรับรู้และมีการทดลอง ตลอดจนมีการเรียนรู้ข้อดีและข้อจำกัดของการทำเกษตรอินทรีย์มาพอสมควร จึงทำให้เกษตรกรได้ทราบถึงประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์มากกว่าการทำเกษตรแบบเดิม โดยเฉพาะในด้านสุขภาพ และโอกาสในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต อันเป็นผลในการสนับสนุนความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์จากนักส่งเสริมการเกษตรหรือหน่วยงานด้านการเกษตร ซึ่งเหตุผลดังกล่าวได้สอดคล้องกับการศึกษาของ Sarawut Siriluk and Prapatsorn Kiatsuranont (2019) ที่พบว่า เกษตรกรในอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายที่มีประสบการณ์การปลูกสับปะรดมาก จะมีความต้องการส่งเสริมการผลิตสับปะรดมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่ยังมีประสบการณ์การปลูกสับปะรดน้อย และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะเกิดความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์มากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากการความรู้ที่เกษตรกรได้รับนั้นส่วนใหญ่เป็นเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดในดำเนินการผลิตพืชให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะการจัดการพื้นที่ การจัดการแหล่งน้ำ และการควบคุม ป้องกันหรือกำจัดศัตรูศัตรูพืช ซึ่งถือเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่เกษตรกรต้องใช้ในการเริ่มทำเกษตรอินทรีย์และการนำไปประยุกต์ใช้ได้กับพืชทุกชนิดทำ อันเป็นเหตุผลที่เกษตรกรสามารถตัดสินใจทำการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ให้สามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้เสริมในครัวเรือนเกษตรกร และยกระดับการปลูกพืชสมุนไพรให้เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเกษตรกรในพื้นที่ได้ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวได้สอดคล้องกับ (จุฬาลักษณ์ ทิวกระโทก, 2558) ที่พบว่า ความรู้และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเป็นด้าน

หนึ่งที่เกษตรกร ตำบลบึงบอน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ต้องการในการพัฒนาการประกอบอาชีพ
ปลูกผัก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลวิจัย

1. ควรมีโครงการจัดทำสื่อเกี่ยวกับการรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่น และสื่อที่ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชสมุนไพรในระบบเกษตรอินทรีย์ โดยอาจอยู่ในรูปแบบ หนังสือ คู่มือ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ หรือฐานข้อมูลแบบออนไลน์ ที่มีเนื้อหาเหมาะสมต่อการเข้าใจของเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลในส่งเสริมการอนุรักษ์ เก็บรักษา และขยายพันธุ์สมุนไพรพื้นบ้าน ตลอดจนเป็นการสนับสนุนการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยเมื่อเข้าสู่กระบวนการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

2. ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพืชสมุนไพรอินทรีย์เพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน และจัดทำกิจกรรมส่งเสริมนำเสนอและจำหน่ายสมุนไพรหรือสินค้าจากสมุนไพรอินทรีย์ อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ของสมุนไพรในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มของสินค้าที่เกษตรกรผลิตได้อีกทางหนึ่ง

3. ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรในการจัดทำโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อการปลูกสมุนไพรอินทรีย์สำหรับเกษตรกร ในอำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ หรือใกล้เคียงเพื่อเป็นการส่งเสริมในการปลูกพืชสมุนไพรอินทรีย์แก่เกษตรกรที่สนใจ

3. ควรมีการจัดทำมาตรฐานคุณภาพผลผลิต การปลูกสมุนไพรอินทรีย์ และการกำหนดราคาสำหรับเกษตรกร เพื่อเป็นการส่งเสริมในการปลูกพืชสมุนไพรอินทรีย์แก่เกษตรกรที่สนใจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า มีเพียง 2 ตัวแปรที่มีผลต่อความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเพิ่มจำนวนตัวแปรให้มากขึ้น

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการทำวิจัยส่งเสริมในพื้นที่อื่นๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. เกษตรอินทรีย์พลิกฟื้นวิถีเกษตรกรไทย. 2555. **ความรู้ที่ไม่ลับนำสู่การเพิ่มศักยภาพทางธุรกิจ**, 54, 22-31.
- กระทรวงสาธารณสุขและองค์การภาครัฐเอกชน. 2559. **แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564**. นนทบุรี: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.
- กรีนเน็ต. 2559. **ภาพรวมสถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย 2559**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.greenet.or.th/article/411> (14 กันยายน 2561).
- กองส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร. 2561. **ฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://organic.dit.go.th/RepFarm.aspx> (14 กันยายน 2561).
- ข่าวสด. 2560. **กระแสนิยมสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากสมุนไพร**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.khaosod.co.th/pr-news/news_502276 (20 กันยายน 2561)
- จักรพงษ์ จิระแพทย์, ทวี บุญภิรมย์, ทศนีย์ รัตไว้ และ ไชยเดง อาเวเต๊ะ. 2556. ความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพด้านการเกษตรของประชาชน ตำบลต้นหยงลิมอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส. **วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์**, 5(2), 57-66.
- จักรพงษ์ มานะดี. 2555. ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังใน ตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภอบางขันจังหวัดตรัง. **วารสารวิจัย มข.**, 12(3), 148-156.
- จุฬาลักษณ์ ทิวระโทก. 2558. ปัญหาและความต้องการพัฒนาการประกอบอาชีพปลูกผักของเกษตรกร ตำบลบึงบอน อำเภอนงส์ จังหวัดปทุมธานี. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 8, 770-788.
- ชนาธิป อ่อนหวาน. 2553. **ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีผลต่อแนวโน้มพฤติกรรมการใช้สินค้าที่มีฉลากคาร์บอนของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชวสวรรค์ เครือคำ. 2556. **หลักการส่งเสริมการเกษตร**. เชียงใหม่: คณะผลิตกรรมการเกษตรมหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ฐาปนี เลหาพันธ์ และ จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์. 2558. การจัดการความรู้ด้านสมุนไพร กรณีศึกษา กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. **วารสารบรรณศาสตร์ มศว.**, 8, 12-25.

- दनัย ศิริบุรี และ อรรถศาสตร์ วิเศียรศาสตร์. 2559. ต้นทุนการปลูกพืชสมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเชียงใหม่. **แก่นเกษตร**. ฉบับพิเศษ, 571-576.
- เดลินิวส์. 2560. **ต้นเกษตรกรปลูกสมุนไพรอินทรีย์เพิ่มรายได้**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.dailynews.co.th/economic/605772> (20 กันยายน 2561).
- ทองพูน กองจินดา. 2556. **การยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี**. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นฤชล สีดี. 2555. **ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรบนพื้นที่สูงจังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปภพ จีรัตน์. 2561. **การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. **ทัศนคติ: การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เมธา หริมเทพาธิป. 2561. **แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/629839> (14 กันยายน 2561).
- เมธา หริมเทพาธิป. 2561. **แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/629840> (14 กันยายน 2561).
- ยงยุทธ ศรีเกี้ยวฝัน, ธนรักษ์ เมฆขยาย, กฤษดา ภัคดี, ขยัน สุวรรณ, อุบล ทศนโกวิท, สุวิชา อินหนองฉาง และ ศุภลักษณ์ ล้อมลาย. 2555. การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์และการบริหารจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ใน **รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้**. หน้า 52-100. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ยุพา แซ่ซื่อ. ม.ป.ป. **วิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร**. [สไลด์]. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ระบบสถิติทางการทะเบียน. 2561. **สถิติประชากร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php.
- วิจิตรา คนกล้า. 2559. การปลูกพืชสมุนไพรแบบยั่งยืนของเกษตรกรตามพันธสัญญากับโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร. **การเกษตรราชภัฏ**, 15(2), 34.

- ศิพล รื่นใจชน. 2549. **ความรู้ ความเข้าใจ ในสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ ศึกษากรณีประชาชน หมู่ 1 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.** ปัญหาพิเศษปริญญาโท. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์. 2561. **ข้อมูลผลผลิตทางการเกษตร.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.nakhonsawan.doae.go.th/2016/images/Pongtorn/plantproduction2560.pdf> (14 กันยายน 2561).
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอยะหริ่ง. 2559. **ประวัติความเป็นมา.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://district.cdd.go.th/phayuhakhiri/abouts> (14 กันยายน 2561).
- สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. 2560. **ASEAN: Home of Organic.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://actorganic-cert.or.th/th/asean-home-of-organic-2> (14 กันยายน 2561).
- สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. 2561. **The World of Organic Agriculture 2018.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://actorganic-cert.or.th/th/world-of-organic2018/> (14 กันยายน 2561).
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. 2561. **ฐานข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ เศรษฐกิจและสังคม.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://developers.nsr.u.ac.th/histories/P6_ARITC/2012/local/local_ns/economy.php (14 กันยายน 2561).
- สุพัฒตรา คณานิตย์, ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และ ชัยชาญ วงษ์สามัญ. 2560. ความต้องการของเกษตรกรต่อการได้รับการพัฒนาการเกษตร จากองค์การบริหารส่วนตำบลหัวทอง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. **แก่นเกษตร.** ฉบับพิเศษ, 1515-1521.
- อนวัช ยาวิชัย และ สุนัดตา สัตตวัตรกุล. 2555. การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน. ใน **รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.** หน้า 20-25. เชียงใหม่: สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อมรเทพ ถิ่นจันทร์ฉาย. การประเมินความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตส้มที่มีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ตำบลแม่नावาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่. ใน **การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2 ณ อาคารสัมมนา 1-2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วันที่ 4-5 กันยายน 2555.** นครนายก: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อัญชลี ยิ้มสมบูรณ์. 2554. การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอบางคนที
จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว.*, 4(2), 56-65.

Yamane, T. 1973. *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper
International.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรใน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

แบบสอบถามนี้ใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกรใน อำเภอ พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์

ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างมาก ต่อการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ใน อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่อื่นที่มีความใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ตามความเป็นจริงเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ตรงกับความเป็นจริงและในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. เพศ 1) ชาย
 2) หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
 1) ประถมศึกษา
 2) มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย/ปวช.
 3) อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
 4) ปริญญาตรี
 5) สูงกว่าปริญญาตรี
 7) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
4. สถานภาพสมรส
 1) โสด
 2) สมรส
 3) หย่าร้าง
 4) หม้าย
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร .....คน (รวมตัวท่าน)
6. จำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร .....คน
7. รายได้รวมในครัวเรือนของเกษตรกร .....บาท/เดือน
8. จำนวนพื้นที่ถือครอง.....ไร่.....งาน
แบ่งเป็นที่พักอาศัย.....ไร่.....งาน
พื้นที่ทำเกษตรกรรม.....ไร่.....งาน
9. จำนวนหนี้สินในครัวเรือน.....บาท
10. ประสบการณ์การทำเกษตร จำนวน.....ปี
11. ประสบการณ์การทำเกษตรในระบบอินทรีย์ จำนวน.....ปี
12. ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร จำนวน.....ครั้ง/ปี

13. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน.....ครั้ง/ปี
14. ช่องทางการรับความรู้ด้านการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ (ต่อเดือน) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) วิทยุหรือเสียงตามสาย
- 2) โทรทัศน์
- 3) Facebook (เฟสบุ๊ก)
- 4) Line (ไลน์)
- 5) เว็บไซต์ของราชการ
- 6) การพูดคุยหรือคำบอกเล่ากับคนรู้จัก
- 7) สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่นหนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่
- 8) อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบอินทรีย์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ตรงกับความเป็นจริงและในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1. การทำเกษตรอินทรีย์ คือการทำเกษตรให้ปลอดภัยจากสารเคมีทุกขั้นตอน		
2. การทำการเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ได้		
3. การทำการเกษตรอินทรีย์มีเพียงแต่การปลูกพืชเท่านั้น(ไม่รวมการเลี้ยงสัตว์)		
4. การทำการเกษตรอินทรีย์สามารถดำเนินการได้แบบการทำเกษตรแบบต่างๆ ไปเพียงแต่ไม่ใช้สารเคมีเท่านั้น		
5. ในระหว่างที่พืชมีการเจริญเติบโตในระบบการทำเกษตรอินทรีย์ควรปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด		
6. การทำการเกษตรอินทรีย์จะส่งผลดีต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ		
7. การเริ่มต้นปลูกพืชในระบบอินทรีย์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ		
8. เกษตรกรนั้นสามารถทำการเกษตรอินทรีย์ได้โดยไม่ต้องพึ่งหน่วยงานเกษตรหรือราชการ		
9. ตลาดผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์นั้นมีน้อยไม่คุ้มที่จะทำจึงต้องปลูกพืชผสมในระบบเคมีด้วย		
10. การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นไม่สามารถใช้เครื่องทุ่นแรงได้		
11. ผลผลิตจากการทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นขายได้ราคาน้อยกว่าผลผลิตในระบบเคมี		
12. การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นไม่สามารถทำในครั้งละหลายๆ เหมือนการทำเกษตรในระบบเคมี		
13. การกำจัดวัชพืช โรคพืช และแมลง ของการทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นใช้สารเคมีเป็นวิธีที่ดีและเร็วที่สุด		
14. การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะดำเนินการให้ทั้งหมดโดยที่เกษตรกรไม่ต้องทำอะไรเลย		
15. การทำเกษตรในระบบอินทรีย์นั้นเกษตรกรไม่สามารถทำการขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำได้ต้องใช้น้ำประปาหรือน้ำที่หน่วยงานราชการจัดให้		

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ตรงกับความเป็นจริงและในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

3.1 ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ด้าน การเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช

รายละเอียด	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1) การวางแผนการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ให้เหมาะสม					
2) การวางแผนการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ร่วมกับกิจกรรมอย่างอื่น เช่น การปลูกพืชผสมผสาน					
3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริม นำตัวอย่างดินไปวิเคราะห์หาสารเคมีตกค้างก่อนปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ช่วยจัดหาและคัดเลือกเมล็ดพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์ให้เกษตรกร					
5) การสาธิตและลงมือทำด้วยกันกับเจ้าหน้าที่ในการเตรียมดิน และพื้นที่ปลูก					
6) เจ้าหน้าที่ส่งเสริม จัดฝึกอบรมในเรื่องการเตรียมพื้นที่ปลูก และการเตรียมพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์					
7) เจ้าหน้าที่ส่งเสริม นำเกษตรกรไปดูงานในเรื่องการเตรียมพื้นที่ปลูก และการเตรียมพันธุ์สมุนไพรอินทรีย์					
8) การสนับสนุนการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ร่วมกับการจัดทำศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ					
9) การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการเตรียมพื้นที่ และการเตรียมพันธุ์พืช					
10) จัดหาสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อสนับสนุนการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์ของเกษตรกร					

3.2 ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ด้านการปลูก และการปฏิบัติดูแลรักษา

รายละเอียด	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1) กำหนดแผนการปลูก การปฏิบัติ และการดูแลรักษาพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
2) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบน้ำในการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
3) ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
4) ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา และบำรุงดิน					
5) ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตฮอร์โมนพืช และปุ๋ยอินทรีย์					
6) การใช้สารอินทรีย์ประเภทต่างๆ และฮอร์โมนพืชเพื่อเพิ่มคุณภาพผลิตผล					
7) การเพาะชำกล้าไม้ของพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
8) ให้ความรู้เกี่ยวกับ ชนิด ประโยชน์ และลักษณะของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด					
9) การกำจัดวัชพืช โรคพืช และแมลงในการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
10) การลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการปลูก การปฏิบัติ และการดูแลรักษา					

3.3 ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ด้านการเก็บเกี่ยว
ผลผลิต และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

รายละเอียด	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1) ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิต					
2) การให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการจัดการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว					
3) การให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดผลผลิตตามมาตรฐานที่กำหนดไว้					
4) การตรวจสอบสารตกค้างหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต					
5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตตามความเหมาะสม					
6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บรักษาผลผลิตตามความเหมาะสม					
7) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดส่งผลผลิตเพื่อจัดจำหน่ายตามความเหมาะสม					
8) การให้ความรู้เกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการบรรจุผลผลิตตามมาตรฐาน และความเหมาะสม					
9) การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาผลผลิต					
10) การจัดตั้งสถานที่รวบรวมและเก็บรักษาผลผลิตในขั้นตอนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว					

3.4 ความต้องการในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในระบบอินทรีย์ ด้านการตลาด และแปรรูป

รายละเอียด	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1) การกำหนดและวางแผนการตลาดให้เหมาะสม					
2) การกำหนดและวางแผนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์					
3) การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์เพื่อจำหน่ายผลผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอินทรีย์					
4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมติดต่อประสานงานเพื่อช่วยจัดหาอุปกรณ์การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์					
5) การออกแบบบรรจุภัณฑ์พืชสมุนไพรอินทรีย์ให้มีความสวยงามและทันสมัย					
6) การรับรองมาตรฐานของผลผลิต และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปแล้ว					
7) กำหนดหลักเกณฑ์ราคาผลผลิตตามคุณภาพผลผลิต					
8) การกำหนดราคา และทำหนังสือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสำหรับการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์					
9) การจัดตั้งตลาดหรืองานแสดงสินค้าที่เป็นผลผลิต และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรอินทรีย์					
10) การให้ความรู้เกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการแปรรูป และเพิ่มมูลค่าของผลผลิต					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในระบบอินทรีย์

ปัญหา และอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

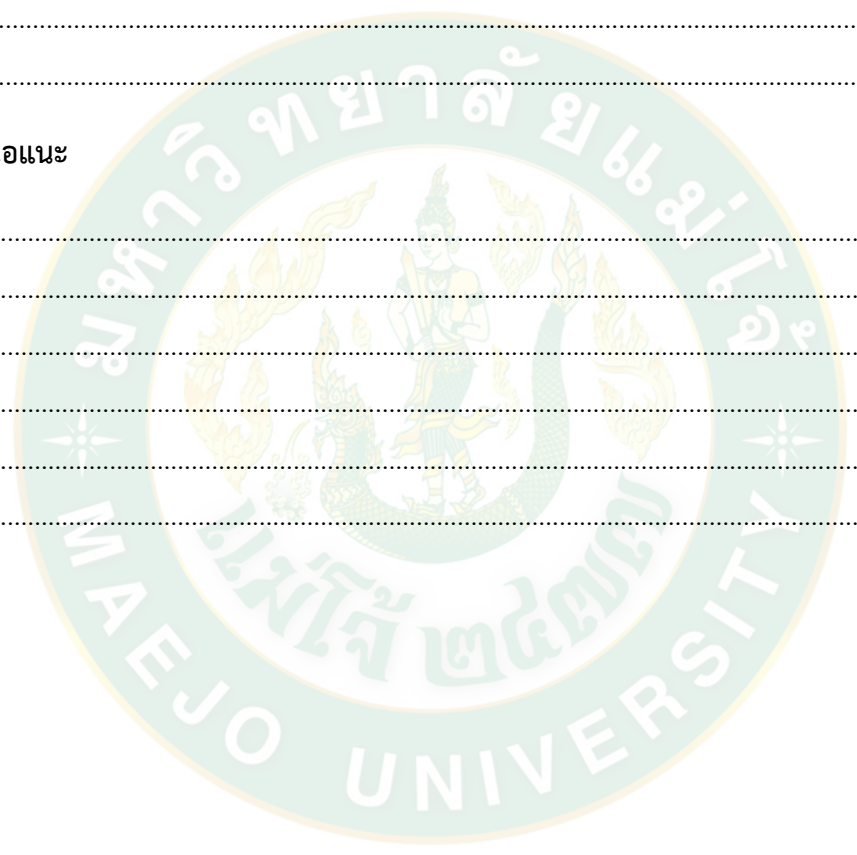
.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

บรรณานุกรม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายวิทยา แก้วเจริญศรี
เกิดเมื่อ	28 ตุลาคม 2536
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2559 ปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาการสมุนไพรร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ประวัติการทำงาน	-

